

Nr. 175, NOVEMBER 2013

MOLEN *Wereld*

Maandblad
over molens en
hun opvolgers
16e jaargang, nr. 11

COLOFON

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

Verschijsning:

Elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer.

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Uitgever:

dhr. S.J. J. Veerman
Zwanebloem 51, 2954 NH Alblasserdam
Tel.: 06-23974997
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Redactie:

dhr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

dhr. B.H.J. Mols
Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk,
Tel.: 06-50283248
E-mail adres: bart68@planet.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: adv@molenwereld.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (079)-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland (€ 47,50) per jaar (incl. 6% BTW).

Overige landen Europa (€ 65,-)
Andere landen prijs op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.
Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.
De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig.

Prijs losse nummers: in Nederland € 6,-;
overig Europa € 7,- (exclusief porto).

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.

Bankrelatie:

INGbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle.

Lay-out en Druk:

Drukkerij NKB, Bleiswijk, Tel. 010 521 51 55, www.drukkerijnkb.nl

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2012 Stichting Molenwereld Moerkapelle.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Redactioneel

Het grootste deel van dit nummer is gewijd aan de verdere lotgevallen van de familie Noorlander en de Haastrechtse molen waarvan in het oktobernummer het eerste deel stond.

Verder is er veel aandacht voor het actuele gebeuren. Op 26 september verhuisde de Meerburger molen naar zijn nieuwe standplaats aan de Does na zes jaar geparkeerd te hebben gestaan in het tussenstation Hoogmade. Vanwege ruimtegebrek hebben we de reportage moeten splitsen in twee delen. Het slot staat genoteerd voor het decembernummer.

Het uitwisselen van ervaring en kennis is belangrijks om belangrijk, ook op molengebied. Zo organiseerde de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed op 17 september in Amersfoort een bijeenkomst van het 'Molenplatform'. Willem Roose doet er verslag van.

Op 6 oktober vierde Gerie Fijen zijn veertigjarig vrijwillig molenaarschap. Frans Verstappen kijkt met hem terug.

En Balie Kluiver maakt zich druk over molenaarsveiligheid.

JSB

Bij de omslag voorzijde: De malende Haastrechtse molen die al meer dan een eeuw wordt bemalen door het molenaarsgeslacht Noorlander (foto J.L.J. Tersteeg, 16 februari 1990).

Bij de omslag achterzijde: Op 4 oktober stelde commissaris van de koning Johan Remkes de korenmolen De Nachtegaal in Middenbeemster na verplaatsing en restauratie officieel in bedrijf. De molen is weer een plaatje geworden al wijkt de kleurstelling nogal af van voorheen gebruikelijk in deze streek en ook op deze molen (foto Kees Knijn, 4 oktober 2013).

Uw mooiste molenfoto ook in kleur op de achterpagina van de Molenwereld? De achterpagina reserveren wij voor lezers die hun mooiste molenfoto's graag met anderen willen delen. Inzending kan zowel per post als per e-mail. In het laatste geval is wel een voldoende hoge resolutie vereist: minimaal 300 dpi. Inzending kan geen plaatsing garanderen. Er zijn per jaar immers maar elf mogelijkheden en bovendien streeft de redactie naar spreiding per regio en molentype. U kunt uw foto ('s) insturen of mailen naar de redactie van *Molenwereld*.

INHOUD

pagina

MOLENSACTUEEL	383
BIJ HET OVERLIJDEN VAN PETER MANS	391
NVVM MOLENMAKERS ACTIEF	393
UIT 'T KIJKGAT / ZOEKER	394
EERSTE BIJEENKOMST 'BREED' MOLENPLATFORM <i>Willem Roose</i>	396
DE MEERBURGERMOLEN NAAR ZIJN NIEUWE LOCATIE (1) <i>Dick Kenbeek</i>	400
GERIE FIJEN VEERTIG JAAR VRIJWILLIG MOLENAAR <i>Frans Verstappen</i>	406
HAASTRECHT 12-12-12, WISSELING VAN DE WACHT (2) <i>Dick Kenbeek</i>	366
MENGVOEDERFABRIEKEN IN EUROPA (<i>Papiermolen</i>)	417
MOLINA: NIEUW DUIS MOLENTIJDSCRIFT (<i>Papiermolen</i>)	417
SARRIESHUTTEN (<i>Papiermolen</i>)	418
DE SARRIESHUT VAN 'T ZANDT (<i>Papiermolen</i>)	418

Afsluitdatum van de kopij voor het decembernummer van *Molenwereld*:

7 november 2013.

Molens **ACTUEEL**

Informatie voor deze rubriek: Redactie Molenwereld, p/a B.H.J. Mols, Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk. Tel.: 06-50283248 / E-mail: bart68@planet.nl

Uw medewerking wordt zeer op prijs gesteld.

MEDEDELING:

In verband met de instelling van de SEPA voor betalingen binnen Europa en de eraan verbonden IBAN en BIC rekeningcodes hebben wij om kosten te besparen onze bankrekening in België afgesloten.

administratie Molenwereld

Molen De David bij museum Het Hoogeland in Warffum

Op 9 oktober is molen De David geplaatst bij het museum Het Hoogeland in Warffum. De molen komt na omzwervingen gedurende de afgelopen tachtig jaar: van Thesinge naar Adorp, van Adorp naar Leens, vervolgens naar Eenrum/Pieterburen, dan naar Winsum, en

▼Het molentje in de takels op weg naar zijn definitieve plaats (foto: W. Huizinga, 9 oktober 2013).

nu op zijn vaste plek. Op 9 oktober werd de molen vervoerd van de molenmakerswerkplaats naar Warffum. In Warffum is de molen met behulp van een kraan op de onderbouw gezet. In 1890 werd dit molentje gebouwd door de Groninger molenmakers Christiaan Bremer en Klaas Kremer uit Thesinge. Molenmaker Bremer heeft het opgeslagen in Adorp. Nadat

▼De David in zijn oorspronkelijke vorm in Thesinge; op de achtergrond de nog bestaande molen Germania.

het in de tachtiger jaren op landgoed Verhildersum had gestaan, maar daar in een storm beschadigd raakte is het uiteindelijk bij Piet Groot in Winsum terecht gekomen. Hij heeft het tot september 2011 in opslag gehad. Na de plaatsing op 9 oktober wordt de molen wind- en waterdicht en maalvaardig gemaakt. De kleppen op de wieken, zo kenmerkend voor het systeem van zelfzwiching, worden ook aangebracht. In de wintermaanden zullen speciale vrijwilligers worden opgeleid. In het voorjaar van 2014 wordt de molen helemaal afgemaakt, met ook de plaatsing van de lintzaag. Daarna zal de molen officieel worden geopend.

▼De David op zijn definitieve plek. De molen heeft nu een balie (foto: W. Huizinga, 9 oktober 2013).

▲ Het nieuwe achtkant voor de molen van Burum staat overeind. Enkele korbels zijn nog van de oude molen; te herkennen aan de geblakerde toestand (foto H.Noot, 6 oktober 2013).

▼ Voor de molen het kruis uit de oude molen; een monument op zich (foto H.Noot, 6 oktober 2013).

▲ Het spoorwiel ligt al klaar op de zolderbalken (foto H.Noot, 6 oktober 2013).

Start herbouw molen Windlust te Burum

Op 25 september is de opbouw van molen Windlust in Burum begonnen (*Molenwereld* 2013-9-296). De molenmakers van Kolthof uit Stiens en Vaags uit Aalten brachten de gebinten, waaraan ze de afgelopen maanden in hun eigen werkplaats werkten, naar de plek waar Windlust opnieuw wordt opgebouwd. In de eerste week van oktober zijn de gebinten op de grond in elkaar gezet en op de al gemetselde funderingsmuur geplaatst. De molen moet volgend jaar mei weer draaien.

Molen Sint Johannesga weer draaivaardig

Molen De Hersteller kan sinds eind september weer veilig draaien. Tijdens het schilderwerk kwam bruinrot aan het licht, waardoor het niet meer verantwoord was met de molen te draaien (*Molenwereld* 2013-10-343). De afgelopen maanden is het herstelwerk uitgevoerd. Op 7 oktober vond de oplevering plaats door bouwmeester Gijs van Reeuwijk. Hierbij waren Lambert Gaal van de molenstichting en molenaar Johannes Kooistra, die tevens het werk heeft uitgevoerd, aanwezig. Uit het opleveringsrapport bleek dat het euvel op vakkundige wijze is verholpen en dat bij het herstel weer een authentieke situatie is ontstaan. De restauratie kostte 25.000 euro en werd mede mogelijk gemaakt door bijdragen van de gemeente Skarsterlân, het Prins Bernhard Cultuurfonds, stichting De Jonge Arnoldus en de Van Heloma stichting.

Moledei Súdwest-Fryslân

Zondag 24 november wordt voor de derde keer de Moledei Súdwest-Fryslân georganiseerd. Een groot aantal van de molens in het gebied van de gemeente Súdwest Fryslân zullen deze zondag draaien en bij voldoende wind in bedrijf zijn. In de gemeente staan meer dan dertig windmolens. Circa twintig molens doen mee aan de molendag. Het me-

rendeel van de molens zijn poldermolens, maar ook enkele houtzaag- en korenmolens staan binnen de gemeentegrenzen. Op het gebied van polderbemaling zijn er diverse typen molens, onder andere achtkante grondzeilers, spinnekopmolens, boerenmuontsen, grote en kleine windmotoren en tjaskers. Er is bewust gekozen voor een zondag eind november. Op zondag hebben collega- en leerling molenaars tijd om de molens te bezoeken en de poldermolens kunnen laten zien waar ze voor gebouwd zijn. Iets wat op de landelijke of Friese Molendagen vaak niet kan, omdat er meestal vanwege het weer op deze molendagen niet gemalen mag worden. De vorige molendagen was er aan wind geen gebrek. De molens zijn geopend van 11.00- 16.00 uur. In november zal er op www.molensichtingswf.nl een lijst met deelnemende molens worden gepubliceerd.

Molenprijs voor Molen van Fakkert in Hoonhorst

Met ruim 22 procent van de bijna 35.000 publieksstemmen heeft Molen van Fakkert in Hoonhorst (Overijssel) dit jaar de BankGiro Loterij Molenprijs 2013 gewonnen. Op 3 oktober ontving Stichting de Molen van Fakkert de cheque van 90.000 euro uit handen van Nico Papineau Salm, voorzitter van Vereniging De Hollandsche Molen. De prijs wordt elk jaar uitgereikt aan het meest aansprekende molenproject ter verbetering van de molen en haar publieksbereik. Molen van Fakkert was genomineerd met het projectplan voor de aanleg van een nieuw molenerf en de bouw van een molenschuur met ontvangstruimten. De combinatie van schuur en erf moet ervoor zorgen dat meer bezoekers kunnen worden ontvangen op en rond de molen. Ook wil de dorpsgemeenschap het molenerf als dorpscentrum gebruiken voor evenementen en markten. De BankGiro Loterij Molenprijs bestaat sinds 2011 en wordt ieder jaar uitgereikt door vereniging De Hollandsche Molen en de BankGiro Loterij. Met de prijs willen deze organisaties laten zien dat molens een onmisbaar en belangrijk onderdeel zijn van het Nederlands cultureel erfgoed. De prijs stelt een molen in staat belangrijke aanpassingen of restauraties te verrichten. Het winnende project ontvangt dit jaar niet 50.000 euro maar 90.000 euro. De Hollandsche Molen heeft voor deze verhoging gekozen om zo het 90-jarig jubileum van de vereniging te vieren. Eerdere winnaars waren Korenmolen De Regt in Nieuw-Lekkerland (2012) en Krijtmolen d'Admiraal in Amsterdam (2011).

Fondsbijdrage voor Pelmolens te Rijssen

De leden van de Rabobank Rijssen-Enter hebben tijdens de jaarlijkse kieskringvergadering 53.900 euro uit het Rabobank Projectenfonds verdeeld onder twaalf

genomineerde culturele en maatschappelijke projecten in het werkgebied van deze bank. De Stichting Pelmolens Ter Horst in Rijssen krijgt 7.500 euro voor de instandhouding van de molen. Er moeten namelijk diverse restauratiewerkzaamheden aan de kap van de molen worden uitgevoerd.

Wapenveldse molenaar Willem Vrieze overleden

Woensdag 16 oktober is in alle vroegte molenaar Willem Vrieze overleden op de leeftijd van 88 jaar. Met het overlijden van de markante molenaar komt er een einde aan drie generaties molenaars Vrieze op de Wapenveldse molen de Vlijt. Gerrit Jan Vrieze was in 1856 de eerste van de Vrieze's als molenaar op molen de Vlijt. Ook de ouders van Willem Egbert Jan en Gerritje Vrieze-IJzerman wonen hun hele leven op de meulenbelt. Willem volgt met liefde zijn vader op als molenaar. De molen is zijn lust en zijn leven. Terwijl hij nog op de lagere school zit, leert hij al het billen van de stenen. Heel Wapenveld leert Willem als mulder kennen. Dagelijks is hij op pad, eerst met paard en wagen, later met de tractor. Hij drinkt bij de boerengezinnen talloze koppen koffie, kent al het lief en leed. In de Eerste Kerstnacht van 1980 volgt een enorme schok: molen de Vlijt brandt tot de grond toe af. Willem heeft dan vooral oog voor de veiligheid van de brandweermensen: 'Kiek uut as de wiek'n nao bened'n komp' is zijn waarschuwing en daarna gaat hij naar binnen. Hij kan de vernietiging van de molen door de vuurzee niet meer aanzien. De acties om de molen te herbouwen, doen hem goed. 't Word mien meule niet meer', is weliswaar zijn uitspraak maar hij werkt op alle manieren mee om de her-

▲ De in december 1980 afgebrande molen De Vlijt in Wapenveld op een Ansichtkaart, bemalen door drie generaties Vrieze.

bouw mogelijk te maken. Zelf zal hij ruim 30 jaar lid zijn van het comité molen de Vlijt. Na de herbouw van de molen, volgt de bouw van een gerieflijke bungalow op het molenerf. Daar beleeft hij nog vele goede jaren. Bij het ouder worden besluit hij na rijp beraad om in 2009 eerst de oude molenaarswoning en later ook het terrein, af te staan aan de Stichting Molenbezit Heerde. "Ik wil niet dat er na mijn overlijden een hek om komt, het moet beschikbaar blijven voor de gemeenschap Wapenveld", is zijn motivatie. Met veel belangstelling volgt hij de uitvoering van de plannen, beleeft nog prachtige zaterdagen op zijn plekje aan de tafel in de streekwinkel. Hij genoot die jaren van de belangstelling en de contacten met zijn oude klanten. Maar gaf op de hem eigen wijze ook commen-

▲ Vrieze sluit zich aan bij het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Hier overhandigt toenmalig voorzitter Jan Tollenaar op 19 november 1992 het AKG-schild aan de molenaars Vrieze en Hanekamp (foto jsb).

▲De in 1984 na brand herbouwde molen De Vliet in Wapenveld (foto Donald Vandenbulcke, 17 augustus 2009).

taar als hem iets niet zinde. Op de Open Monumentendag 2011 opende Willem samen met Gedeputeerde Annemieke Traag de gerenoveerde molenaarswoning, een voor hem heel emotioneel moment. Daarna ging zijn gezondheid bergafwaarts. Willem krijgt dan toch veel bezoek in zijn woning op de meulenbeld. Steevast is zijn eerste vraag: 'Is tur nog niejs in Waop'nvelde?'. Zijn gezondheid verslechterd dusdanig dat hij begin 2012 opgenomen wordt in zorgcentrum Rehoboth. Daar is hij op woensdagmorgen 16 oktober overleden. Door de inspanningen van het molencomité en de Stichting Molenbezit Heerde en de medewerking van de gemeente Heerde, is Willem Vrieze op 22 oktober op Vrieze's Erfgoed begraven worden.

Vrieze's Erfgoed.

Verkoop Molen De Vriendschap Veenendaal uitgesteld

Molen De Vriendschap te Veenendaal wordt later dit jaar verkocht aan de Stichting De Utrechtse Molens (*Molenwereld* 2013-10-344). De raadscommissie van de gemeente Veenendaal wilde er in de eerste vergadering na het zomerreces nog geen fiat aan geven omdat het bestuur van de molenstichting intern nog een besluit moet nemen. In november of december komt er een nader raadsbesluit, aldus de betrokken wethouder A. Hollander. De gemeente verkoopt de molen voor vier ton.

Noord-Hollandse Provinciale Molenprijzen uitgereikt

Aan de Stichting tot behoud molen De Nachtegaal in Middenbeemster, Gerard Manshanden, Paul Prins en Ton Maas is op 5 oktober de Provinciale Molenprijs van noord-Holland toegekend. Cultuurgedeputeerde E. Sweet overhan-

digde de vier molenprijzen in Schagen tijdens de jaarlijkse contactdag van de Noord-Hollandse Molenfederatie. De prijs bestaat uit een oorkonde en een cheque van 250 euro, en is bedoeld voor personen of organisaties die zich op bijzondere wijze verdienstelijk maken voor de Noord-Hollandse molenwereld. De Beemster stichting heeft De Nachtegaal gerevande van de ondergang. De volledig gerestaureerde korenmolens is 4 oktober weer in bedrijf gesteld. Gerard Manshanden uit Medemblik maakte een speciaal windmolentje – een aangepaste Bosmanmolen – voor het natuurproject Koopmanspolder in Andijk. Manshanden fabriceerde een afwijkende buisvijzel, waardoor vissen gemakkelijk en ongeschonden vanuit

het IJsselmeer de Koopmanspolder kunnen bereiken. Paul Prins legt zich op Texel toe op het repareren en onderhouden van houten weidemolens op Texel. In de persoon van Ton Maas uit Schagen werden alle vrijwilligers van het Gilde van Vrijwillig Molenaars, afdeling Noord-Holland, geëerd. Dankzij de inzet van Ton Maas en een groep andere molenliefhebbers worden molens in de provincie Noord-Holland voorzien van bekwame molenaars.

Feestelijke heropening Korenmolen de Nachtegaal

Korenmolen De Nachtegaal, de enige resterende korenmolen in de Beemster, is als een feniks uit de as herrezen. De Stichting tot behoud van De Nachtegaal is blij dat het grootste deel van de restauratie nu achter de rug is. Op vrijdag 4 oktober is de molen feestelijk geopend door Commissaris van de Koning, Remkes. De restauratie van de korenmolen in Middenbeemster is niet zonder slag of stoot gegaan. De bestuursleden van de stichting besloten in 2006 tot de oprichting van een stichting om deze laatste molen van de Beemster te behoeden voor de ondergang. Op 1 december 2012 kon molenbouwer Rein Kistemaker met de daadwerkelijke restauratie kon beginnen. Omdat de vorige eigenaar de restauratie van de molen niet kon bekostigen, werd in 2011 besloten tot aankoop van het gevaarte waarna hij kon verhuizen naar het naastgelegen weiland dat inmiddels voor dit doel was aangeschaft. Op 30 september van dat jaar werd de molen met een enorme kraan van zijn veldmuren getild om te verhuizen naar het nieuwe fundament. Tien maanden na de start van de restauratie, is het punt bereikt dat de molen weer volop kan draaien.

▲De Nachtegaal omstreeks 1910 op zijn oorspronkelijke plaats; een voor de streek typische grondzeiler-korenmolen: vlak op de grond en een licht kleurstelling.

▲De Nachtegaal nu: een plaatje om te zien, maar nu op een berg en een totaal andere kleurstelling (foto Kees Knijn, 4 oktober 2013).

Bij het overlijden van Cees Otter

Op 1 oktober is de heer Cees Otter overleden. De heer Otter en zijn vrouw kochten op 25 mei 1979 de toen in zeer slechte staat verkerende molen D in de Zijpe.

Door hun inspanningen werd de molen gerestaureerd, en geheel maalvaardig gemaakt. Op 21 juli 1999 verkocht het echtpaar de molen aan de Stichting De Zijper Molens, maar bleef er wel wonen, en Cees bleef de molen als vrijwillig molenaar bemalen. In april 2005 verlieten zij vanwege gevorderde leeftijd de molen, en gingen wonen in Schagen.

Demolen kreeg nieuwe bewoners/vrijwillig molenaar, Jan van Wier en zijn vrouw. Het echtpaar Otter is van grote betekenis voor het behoud van molen D geweest. Een van de weinige gevallen waarin particulier bezit van een voormalige poldermolen heeft geleid tot een grote restauratie tot maalvaardige molen, met een verdieping van het schep-rad als aanpassing aan het verlaagde polderpeil. Cees was niet alleen technisch, maar ook historisch zeer geïnteresseerd, en heeft veel bijgedragen aan de vastlegging van de geschiedenis van de Zijpe en van de molens. In maart 2005 ontving Cees het Certificaat van Verdienste van de vereniging De Hollandse Molen. Vanwege het overlijden werd molen D direct in de rouw gezet, en volgden de andere Zijper molens eveneens.

Molen van de afd. D van de Zijpe- en Hazepolder onder Schagerbrug, de molen die zijn behoud dankt aan Cees Otter. (foto Donald Vandenbulcke, 12 augustus 2012).

▲ De ondertekening sponsorovereenkomst door (v.r.n.l.) Rabo- directievoorzitter H. Haarlemmer, en de SIMAV-bestuursleden C.J.M. de Bruin en C.H. Bovekerk (foto: Simav, 10 oktober 2013).

Nieuwe sponsor voor SIMAV

De Rabobank Merwestroom wordt voor een periode van drie jaar sponsor van SIMAV. De bank is de huisbankier van de molenorganisatie. De sponsorovereenkomst werd donderdag 10 oktober ondertekend in het SIMAV-kantoor in korenmolens De Liefde Nieuwe Veer 42 te Streefkerk. Namens de Rabobank ondertekende directievoorzitter H. Haarlemmer de overeenkomst. Voorzitter C.J.M. de Bruin en secretaris C.H. Bovekerk hechten namens SIMAV hun handtekening aan het voor drie jaar geldige document.

Kap van Souburgse Molen geplaatst

Op 18 oktober is de kap van de Souburgse molen in Alblasserdam teruggeplaatst op de romp. De terugplaatsing van de kap markeert het einde van de herstelwerkzaamheden om de molen wind- en waterdicht te maken (*Molenwereld* 2013-9-299/300). De gemeente heeft deze maatregelen getroffen om te voorkomen dat de bouwkundige staat van de molen (nog) verder terugloopt. Op korte termijn wordt de molen in eigendom overgedragen aan een beheersstichting. Daarna kan worden gezocht naar mogelijkheden voor subsidies of sponsoring waarmee een volledige restauratie van de molen mogelijk kan worden gemaakt. De restauratie van de kap werd uitgevoerd door dakdekker Van Zanten en aannemersbedrijf/molenmaker De Gelder BV.

Poedelprijs van 6.330 euro voor Contramolens in Kinderdijk

De Contramolens in Kinderdijk werd op 3 oktober net niet de winnaar van de Bankgiro Loterij Molenprijs van 90.000 euro. Met 6.330 stemmen kwam de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK) op de tweede plaats. Directeur C. van der Vlist mocht desondanks wel een

cheque van 6.330 euro in ontvangst nemen; elke uitgebrachte stem was tijdens de verkiezing een euro waard. De SWEK wil graag het verhaal van de Contramolens aan de bezoekers van Kinderdijk vertellen. De reconstructie van het verdwenen scheprad in molen 4 van de Nederwaard verloopt in een aantal fasen. In de eerste fase werden de beide molengoten hersteld. Nu moet een schuur worden neergezet waarin de molenmaker het scheprad en onderwiel kan maken, onder het toezien van bezoekers. Voor de schuur en het werk dat de molenmaker gaat verzetten, is geld nodig.

Actie voor molen De Regt in Nieuw-Lekkerland

Korenmolen De Regt aan de Lekdijk in Nieuw-Lekkerland won vorig jaar de Molenprijs van 50.000 euro, onder de voorwaarde dat de restauratie vóór de Nationale Molendag 2014 is afgerond. Om deze mijlpaal te kunnen bereiken is nog een bedrag van 15.000 euro nodig. Voor de Stichting Vrienden van Korenmolen de Regt reden om actie te voeren om dit ontbrekende bedrag alsnog binnen te krijgen. Begin oktober hebben alle inwoners en bedrijven van Nieuw-Lekkerland en Kinderdijk een brief ontvangen, met daarin een verzoek om een eenmalige gift. Zij kunnen zich tevens opgeven als Vriend van de molen om hiermede het toekomstige onderhoud te kunnen bekostigen. Met deze actie hoopt het bestuur van de Stichting Vrienden van Korenmolen De Regt dat voor medio 2014 de molen compleet gemaakt kan worden met kap en wieken.

De Drie Koornbloemen krijgt groot onderhoud

Wie de binnenstad van Schiedam bezoekt kan al van ver het steigergaas zien dat molen De Drie Koornbloemen geel kleurt. Reden van deze metamorfose is een lang gepland onderhoudstraject

dat van start is gegaan. De steigers lopen door tot aan baliehoogte en maken het mogelijk om het metsel- en pleisterwerk te herstellen. De Drie Koornbloemen is gebouwd in 1770 en daarmee de oudste nog bestaande brandersmolen van Schiedam (de Babbersmolen stamt uit 1710, maar is een watermolen). Net als bij andere stenen windmolens is de romp van massief metselwerk. Perioden van hevige en langdurige regenval kunnen hierdoor leiden tot vocht- en wateroverlast binnen de molen. Door bevriezing kan bovendien steen- en voegschade ontstaan. Hoewel bij molen De Drie Koornbloemen de regenzijde van de romp al sinds jaar en dag is bepleisterd, blijft het ook hier een permanent aandachtspunt. Als het onderste deel van de romp klaar is zal het deel boven de balie worden gedaan. Naast het herstel van het metsel- en pleisterwerk, wat bij de grootste molens ter wereld al een enorme klus is, zullen er nog meer werkzaamheden plaatsvinden. Delen van de balie worden aangepakt en de roeden worden verwijderd en opgeslagen in een nabijgelegen loods. Zo kunnen ze gemakkelijker en beter worden gecontroleerd op zwakke plekken. Door meerdere klussen te combineren kan er kostenefficiënt worden gewerkt. Naar verwachting zal de totale operatie meerdere maanden in beslag nemen. Zodra de financiering rond is start daarna eenzelfde onderhoudstraject bij één van de andere Schiedamse reuzen.

Stichting De Schiedamse Molens

▼ De ingepakte Drie Koornbloemen in Schiedam; groot herstel in uitvoering (foto: P. Sporcken, 29 september 2013).

◀ **De Korenbloem in Mill heeft duidelijk herstel nodig (foto Donald Vandenbulcke, 8 juli 2007).**

en er wellicht wat extra activiteiten in te organiseren. Momenteel zijn gesprekken gaande met onder andere de provincie en de gemeente om te bekijken welke mogelijkheden er zijn om in aanmerking te komen voor subsidie. Naar schatting is er ruim 2,5 ton nodig om de molen te restaureren en vervolgens voor de onderhoudskosten zo'n 15.000 euro per jaar.

Verzet tegen verplaatsing van De Grauwe Beer in Beesel

De Grauwe Beer moet blijven staan waar hij staat. De molen verplaatsen is niet alleen duur, maar ook onnodig. Dat vindt een groep Beeselnaren, die zich hebben verenigd in de Vrienden van de Beeselse molen. In een uitgebreide brief aan de gemeenteraad zet de groep uiteen waarom de gemeente geen 200.000 euro moet uitgeven om de molen zestig meter te verplaatsen, zoals het plan is (*Molenwereld* 2013-10-351). De Vrienden van de Beeselse molen vinden dat de wateroverlast als excuus wordt gebruikt om de molen feitelijk een betere plek te geven waar deze meer commercieel benut kan worden. De gemeenteraad neemt in december een besluit over de verplaatsing.

Start herstel De Welvaart in Horn

Het herstel van molen De Welvaart in Horn zal circa 150.000 euro kosten. De gemeente Leudal, de provincie en het Rijk betalen de restauratie. De gemeente Leudal wil dat de molen een recreatieve functie krijgt; daarom gaat de Welvaart straks regelmatig open voor publiek. Verder wil de gemeente Leudal dat de benedenverdieping straks door groepen kan worden gehuurd. De zolder

Stichting De Boekelse Standerdmolen opgeheven

De Stichting De Boekelse Standerdmolen is opgeheven. De in 2002 opgerichte organisatie gelooft niet meer dat ze haar doelen ooit zal verwezenlijken. De Stichting De Boekelse Standerdmolen had tot doel de molen in hartje Boekel weer aan het draaien en malen te krijgen. Dat zou kunnen door de molen te verplaatsen, restaureren en onderhouden. Hiervoor wilde de stichting geld verzamelen. De gemeenteraad van Boekel besloot in 2010 om de molen op de huidige plek te laten staan. Sindsdien geloven de mensen achter de stichting niet meer dat ze hun doel binnen afzienbare termijn kunnen realiseren. In de meer dan tien jaar van haar bestaan kreeg de stichting ruim 1.000 euro meer binnen dan eruit ging. Dat geld is aan de heemkundekring geschonken met de bedoeling het te besteden aan een boek over de molen.

Molen de Korenbloem in Mill wordt gerestaureerd

Waarschijnlijk wordt al in januari 2014 begonnen met de restauratie van mo-

len De Korenbloem aan de Molenstraat in Mill. De bewoners van de in 1858 gebouwde molen willen de molen graag in de oude glorie herstellen en hem weer laten draaien. Ook zijn er plannen om de molen open te stellen voor publiek

▼ **De molen van Beesel in het Maaswater; volgens de tegenstanders van verplaatsing komen zulke situaties hoogst zelden voor en is de schade gering (foto Marc Crins, 5 januari 2003).**

erboven wordt zo ingericht dat onder meer verenigingen en scholen de ruimte kunnen gebruiken als expositie- of vergaderlocatie.

Nieuwe schoren voor molen Nooit Gedacht te Merselo

Na de Limburgse Molendag werden op maandag 7 oktober de schoren van molen Nooit Gedacht in Merselo vervangen. De schoren die vervangen moesten worden, deden dienst vanaf de restauratie van de Nooit Gedacht in 1985. Ondanks de grondige restauratie destijds, vindt er geregeld onderhoud aan de molen plaats. Zo zijn ook de zeilen vervangen en onlangs werd de molen opnieuw in de verf gezet. De nieuwe schoren, die van eikenhout zijn gemaakt, zullen echter tot volgende zomer in de grondverf blijven staan.

Onderscheiding molenaar Nooit Gedacht Merselo

Op 15 september, tijdens de Open Monumentendagen, ontving vrijwillig molenaar H. Michels uit handen van locoburgemeester J. Loonen een Koninklijke onderscheiding en benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau. De onderscheiding werd aan haar toegekend vanwege haar jarenlange en tomeloze inzet voor tal van culturele en maatschappelijke initiatieven. Onder andere voor haar inzet op molen Nooit Gedacht te Merselo. **Bestuur Nooit Gedacht**

Eigenaar wil Wilhelmus Hubertus verbouwen

Eigenaar Zincken van de molen Wilhelmus Hubertus, vlakbij de Stadsbrug in Weert, heeft bij de gemeente een verzoek ingediend om de molen te verbouwen. Er zouden onder meer een appartement, restaurant en vergaderzaal zijn gepland. Volgens Zincken zijn de plannen nog lang niet rond. Hij wil er nog niet over uitweiden, maar bevestigt dat

▲ De molen van Merselo (foto 10 mei 2007).

hij een verzoek heeft ingediend om het rijksmonument te kunnen verbouwen. Het college van burgemeester en wethouders in de gemeente Weert wil meewerken aan de wijziging van het bestemmingsplan ter plekke. Volgens het huidige bestemmingsplan is de molen onder meer bedoeld voor maatschappelijke, culturele of educatieve doeleinden.

In 't kort

- Op 30 september zijn de roeden uit molen De Lelie in **Eenrum** gehaald, waarna de kap is afgenomen. Nadien is een start gemaakt met het herstel van onderdelen aan de bovenkant van de romp. De werkzaamheden worden uitgevoerd door molenmakersbedrijf Dunning uit Adorp en zijn eind oktober afgerond.
- Een anonieme donateur heeft 2.500 euro geschonken voor de plannen van de herbouw van de windmotor in **Nijetrijne- Munnekeburen**.
- De NAM is 23 september gestart met de sloop van de monumentale schoorsteen van het voormalige molencom-

plex De Eendragt in **Tjamsweer** om vervolgens 'aardbevingsproof' herbouwd te worden.

- Eind september zijn herstelwerkzaamheden aan de romp van molen Windlust te **Noordwolde** afgerond. De romp van de molen is voorzien van nieuw riet. In het voorjaar van 2014 wordt de houten stelling van de molen vernieuwd.
- Op 10 oktober is de, in 3 stukken gescheurde, halssteen van de Vlijt te **Wageningen** door molenmaker Coppes vervangen door een nieuw houten exemplaar.
- In oktober is De Oostmolen aan de Schelluinse kade in **Gorinchem** voorzien van een nieuw rietdek.
- Op vrijdag 18 oktober is de Babbersmolen in **Schiedam** officieel in gebruik gesteld. In het volgende nummer horen we hier uitvoerig op terug te komen.
- De Provincie Noord-Brabant heeft de komende jaren een subsidie van 3,4 miljoen euro beschikbaar gesteld voor achterstallig onderhoud.
- Eind september zijn de roeden van molen Janzona in **Budel** doorgehaald; tevens zijn door de eigenaar de roosterblinden vernieuwd.
- Vrijwillig molenaar H. Kaak uit **Heijen** heeft de Molenpenning 2013 gekregen; een prijs die tweejaarlijks wordt toegekend door de Molenstichting Limburg.
- Op 21 september is een begin gemaakt met de werkzaamheden voor het herinrichten van het groen rond molen De Nijverheid te **Stramproy**. Het openbaar groen maakt plaats voor een grote buurtmolentuin met graansoorten, oude gewassen, bloemen en laagstam fruitbomen.

◀ De Eendracht in Tjamsweer was een 'verstoemde' oliemolen. Tot een grote brand in 2009 bleef hij uiterlijk dit beeld vertonen, ook al was de totale uitrusting verdwenen. Op deze foto, kort na de brand, de schoorsteen en het ketelhuis (foto H. Noot, 17 april 2009).

Bij het overlijden van Peter Mans

Op vrijdag 13 september overleed in Amsterdam na een ernstige ziekte toch nog onverwachts ir. P.H. Mans op 83-jarige leeftijd. Molens speelden in zijn leven een grote rol, te beginnen met de eilanden, later Rijnland en Kloetinge. In 1942 kwam hij op de HBS in Middelharnis, de plaats waar hij opgroeide. De schoolagenda had als thema windmolens en dat was raak! Het zou het begin zijn van een levenslange hartstocht. Het gevolg was dat hij bij het wisselen van de les altijd even naar boven rende om te kijken wat de molen van Dambruin deed die zo vanuit de school te zien was. Zo kwam hij ook als 13-jarige jongen op die molen terecht, waar Piet Komtebedde en David Blok molenaarsknechts waren. David Blok leerde de jonge Peter Mans de eerste kneepjes van het molenaarsvak, Toch beschouwde Mans voor alles Marinus Dijkman van de korenmolen van Dirksland als zijn leermeester. Dijkman - volgens hem een echte molengoeroe - was niet alleen molenaar, maar verrichtte ook werkzaamheden aan andere molens waarbij Peter Mans hem als het even kon assisteerde en zodoende ook veel leerde. In 1959 deden ze hun laatste gezamenlijke karwei. Na de Rijks HBS in Middelharnis volgde een studie aan wat nu de TU in Delft is. Tijdens zijn stu-

dententijd kwam hij in contact met Bicker Caarten. In 1966 vestigde Mans zich in Leiden waar Bicker Caarten hem vroeg als technische man in het bestuur van de Rijnlandse Molenstichting. Hij heeft van 1968 tot 1987 deel uitgemaakt van het bestuur van deze stichting. Dat was een drukke tijd: het aantal molens van de stichting groeide toen van 16 naar 40. Vele restauraties werden voorbereid en uitgevoerd. In 1987 waren 28 molens maalvaardig. Verder was hij in zijn Leidse tijd actief betrokken bij de bouw van de molen De Put in Leiden, de restauratie van De Hoop in Zoetermeer, het weer gangbaar maken van de korenmolen in Hazerswoude en de (helaas mislukte) herstellpoging van hellendschepradmolens A-2 in Bleiswijk. In 1971 overleed J. Herdink, de laatste molenaar van de molen van Kloetinge. Vervolgens kocht de heer Mans op 18 december 1972 deze molen. Een grote restauratie van de molen was noodzakelijk en de heer Mans heeft dit voortvarend aangepakt: in twee ronden werd de molen volledig gerestaureerd. In de beginjaren maalde de heer Mans zelf als molenaar. Ook in Zeeland raakte hij actief betrokken bij restauraties en het onderbrengen van molens in stichtingen. In verband met zijn leeftijd en door zijn verhuizing naar Frankrijk heeft Mans de

▲ Peter Mans (r.) bij de opening van de Buurtermolen op 14 april 1984 samen met Eelco Brinkman, toen minister van CRM na de grote restauratie van deze molen (foto Dick Kenbeek).

Kloetingse molen in 2004 aan de gemeente Goes verkocht en deze heeft de molen ondergebracht in een stichting. Maar ook daarna bleef de heer Mans het wel en wee van molens volgen en - niet te vergeten - het wel en wee van molenaars en moleneigenaren voor wie hij meerdere malen in de bres sprong; vooral als hij van mening was dat deze mensen onrecht werd aangedaan. Over zijn ervaringen heeft hij ook in dit blad geschreven. Met dankbaarheid kijken we terug op zijn grote inzet op molengebied. Daaraan is nu helaas een einde gekomen. Op woensdag 18 september vond de uitvaart plaats. **jsb.**

▲ De molen van Kloetinge (foto H. van Steenbergen).

▲ Ansichtkaart met de molen De Dankbaarheid in Middelharnis, waar de molenwortels van Peter Mans lagen.

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenmakers. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

*Gecertificeerde Molenmakersbedrijven

**Nederlandse Vereniging
Van Molenmakers**

INVVUM - molenmakers

ACTIEF

INVVUM
Nederlandse
Vereniging
van
Molenmakers

J.K. Poland BV.
BROEK OP LANGEDIJK

MOLENMAKERSGEDRIFT SINDS 1969

Aan molen de Hoop te Zierikzee bij Teun van der Bok hebben we het startwerk vernieuwd. De werkzaamheden zijn tussen het werk van de molenaar door uitgevoerd waarbij de straat tijdelijk als werkplek is gebruikt. We gaan het bovenwiel van de molen nog voorzien van een nieuwe houten voering.

Afbeeldingen: J.K. Poland B.V., 11 september 2013.

Uit 't kijkgat

Valbeveiliging

Pas kwam er een Duitse 'Freizeitmüller' langs. Ondanks de taalbarrière begrepen we elkaar heel goed en dankzij de molens ontstonden er geanimeerde gesprekken. Wat wil je ook anders?

Op een gegeven moment vroeg de man hoe ik een zeil voorlegde. Dat vond ik een wat vreemde vraag, maar de aap kwam snel uit de mouw; straks daarover meer. Natuurlijk was ik niet te beroerd om het te laten zien. Normaal klim ik nooit in een eind; zo ben ik niet opgevoed. Vader vond dat het te veel tijd kostte; de lappen moesten er zo gauw mogelijk voor. Dat misschien niet alle lussen achter de kikkers zaten deed niets ter zake; je mocht er best een paar missen. Maar nu besloot ik bij wijze van demonstratie toch in het hek te klimmen.

De Duitse collega stond stomverbaasd dat ik zomaar in het hek klom. Volgens hem was dat zelfs verboden, wat voor

mij een reden was om verbaasd te zijn. Verboden? Door wie dan wel?

Hij bleek er van overtuigd te zijn dat in Nederland een valbeveiliging verplicht was bij het voorleggen van de zeilen; u weet wel zo'n tuigje aan een touw. Ik vroeg hem hoe hij aan die gekheid kwam.

Wat bleek: een tijdje terug was er een ledenvergadering geweest van het Deutsche Gesellschaft für Mühlenkunde, zeg maar de Duitse Hollandsche Molen en daar had iemand uit Nederland gesproken over veiligheid in en rond de molen (nee ik noem geen naam). Ongetwijfeld heeft hij veel behartigenswaardigs gezegd; daar twijfel ik niet aan. Om te laten zien had hij geen dia's meegebracht (stel je voor zeg: van verpozende molenaars op het stellinghek) maar een valbeveiliging, waarvan het gebruik voor iedereen die op een windmolen bezig is verplicht zou zijn. Onze Freizeitmüller had

de conclusie getrokken dat het gebruik ervan in Nederland dus verplicht zou zijn bij het voorleggen van de zeilen en verbaasde zich er dus over dat ik dit niet had. Een punt had hij in ieder geval; je zal zonder beveiliging maar eens uit de roe vallen... Toch weigerde ik te geloven dat dit zo gezegd of bedoeld was. Hij zei dat hij het kon bewijzen en had toevallig een tijdschrift, *Der Mühlstein*, het nummer van augustus, in zijn auto liggen en daar stond inderdaad zoets in: '... einen Sicherheitsgurt für die freiwilligen niederländischen Müller (...) dessen Gebrauch für jeden, der an einer Windmühle tätig ist, verpflichtend sei.' Het stond er toch maar zwart op wit. Ik kon het mij niet zo goed voorstellen. Maar daar wist hij wel raad op en attendeerde mij ook een filmpje op internet waar inderdaad het voorleggen van zeilen met zo'n valbeveiliging te zien is (voor de liefhebber: <http://www.youtube.com/watch?v=U-ejgdzb6YI>); toekomstmuziek? Of conflicteren hier arbo en het immaterieel cultureel erfgoed? Toch is er natuurlijk een simpele oplossing die recht doet aan beide: gewoon een zeil voorleggen zoals het mij geleerd is en vader, opa en de knechts het ook deden: vanaf de stelling; veilig en volledig passend in het culturele erfgoed.

Balie Kluiver

De 'Zoeker' in het vorige nummer is thuisgebracht door de heer Esselink uit Delft. Hij schrijft: 'De Zoeker uit *Molenwereld* 174 is de korenmolen van Teuge, of zoals lokaal aangeduid 'op de Teuge', in de gemeente Voorst. De molen werd in 1848 gebouwd door de Deventer molenmaker J.W. Beltman in opdracht

van Roelof Golstein. Hij was sinds 1833 pachter van de molen te Veessen en liet toen een eigen molen bouwen. Roelof werd in 1877 opgevolgd door zijn zoon Lambertus Zwirinus. Deze overleed in 1896 op 52-jarige leeftijd. Zoon Willem Anne Golstein (1879-1962) trad later in zijn voetsporen. Hij was een vooraanstaand figuur

◀De ingebouwde molenromp in Teuge, gemaakt vanaf de Holthoovensestraat op 11 mei 1991. Het pakhuis voor de molenromp is het voormalige stationsgebouw van Teuge (foto E.G.M. Esselink).

in de molenaarswereld en bekleedde jarenlang bestuursfuncties. De molen zelf werd volgens een bericht in *De Molenaar* in 1931 onttakeld en werd toen aangeduid als de Groene Molen. De molen heeft altijd een houten as gehad en de vlucht bedroeg 22 meter. In 1950 kocht Golstein het voormalige station Teuge en liet dat bij zijn bedrijf in vrijwel dezelfde vorm herbouwen en nam het in gebruik als pakhuis. Het was de bedoeling dat Willem's zoon Bertus het bedrijf zou overnemen, maar die overleed op jonge leeftijd in 1954. De zaak werd toen ver-

kocht aan R. Fikse, molenaarszoon uit Heukelum. Na zijn overlijden werd Schutte eigenaar, maar hij ging in 1981 failliet. In 1982 werd het complex aangekocht door Vaheco uit Rotterdam, producent van diermeeel. In de nacht van maandag 9 op dinsdag 10 november 1992 ontstond er brand in de geheel ingebouwde molenromp, die daarbij verloren ging. Er waren toen juist plannen om het achtkant over te brengen naar Tjamsweer bij Appingedam, om daar de oliemolen De Eendragt mee te completeren (zie blz. 390). Ironisch genoeg verbrandde de onder-

bouw van De Eendragt ook nog eens, en wel in 2009. De molenromp mag dan geheel verdwenen zijn, deze is nog wel geheel opgemeten en gefotografeerd in 1990 door Erik Tijman uit Deventer. Hij ontdekte o.a. het opschrift GBG 1890 op de steenzolder. Waarschijnlijk staan de letters GBG voor Gerhard Bernard Golstein, een oudere broer van Willem Golstein. Het bedrijf van Vaheco bestaat nog steeds in Teuge. Ook de heer Mulder uit Alphen a/d Rijn heeft de molen als zodanig thuisgebracht. Hij heeft dezelfde opname (origineel) in

bezit en achterop staat: 'zomer 1923, foto genomen vanaf het wegje bij tante Geert'.

De nieuwe 'Zoeker', twee molens in een waterrijke omgeving. Ze doen denken aan het Utrechts-noord-Hollandse grensgebied; maar om welke molens gaat het?

Wie helpt?

Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, e-mail: redactie@molenwereld.nl.

- ADVERTENTIES -

wakker
zeilmakers sinds 1933

Gerenommeerd adres voor molenzeilen
Uitvoerbaar in copes, wk 77 en katoen
Div. mogelijkheden in kleur en touwwerk

• • • • •

Zeilmakerij D. Wakker b.v. • Tel. (010) 591 22 88
Scheldeweg 7 • Fax (010) 591 29 85
Ind. terrein 'Nieuwe Waterweg' • Mail info@wakker.nl
3144 ES Moassluis • Site www.wakker.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.
Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.
Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.
www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57
GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Houtcompagnie BV
AL M E N U M

Houthandel
Zagerij
Import

Voor molenrestauraties

EIKEN- EN BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD
In te zagen volgens bestek en tekening

Verder:
Iepen • Bolletrie • Steenbeuk • Douglas
Larix • Azobé • Noord Noors Grenen

Kanaalweg 108 • 8861 KJ Harlingen • Tel. 0517 - 41 33 77 • Fax 0517 - 41 48 73 • www.houtcompagnie.nl

**HOUTHANDEL
HOUTEX BV**

Veelzijdig voor de molenbouw

- Aangedroogd eiken balkhout. Tot zeer grote maten, bijv. 50 x 50 cm
- Omloop planken en remmingswerken
- Eiken plaathout 130 - 155 - 180 - 205 mm dik
8 - 12 jaar gedroogd op lat, tbv wielen
- Fijnjarig Siberisch lariks 25 - 32 - 38 - 50 - 63 mm,
tbv wieken
- Fokwiekschroten
- Douglas - lariks potdekselwerk

FSC
SGS-COC-2354
Het keurmerk voor
verantwoord bosbeheer.
© 1996 Forest Stewardship
Council A.C.

Tevens eigen zagerij/schaverij, droogkamers en transport
met mogelijkheden te schaven tot 300 x 450 mm

Houthandel Houtex BV Postbus 18 • 2740 AA Waddinxveen
Tel: 0182 - 615933 • Fax: 0182 - 610105 • info@houtex.nl • www.houtex.nl

Eerste bijeenkomst 'breed' Molenplatform

Willem Roose

▲ Een aandachtig luisterend publiek voor Gerard Troost (foto Paul Groen, 17 september 2013).

Dinsdag 17 september vond in het gebouw van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) in Amersfoort een vervolgbijeenkomst plaats van het zogenaamde 'Molenplatform', of beter: een eerste bijeenkomst van een tweede 'Molenplatform'. *Molenwereld* schoof aan voor een inhoudelijk verslag, maar primair voor enige duiding.

Het Molenplatform is niet geheel nieuw. Al vijf jaar worden er – op initiatief van adviesbureau Groen uit Montfoort en de RCE – tweemaal per jaar bijeenkomsten voor molenadviseurs georganiseerd.

Terugtrekkende overheid

Als gevolg van de terugtrekkende overheid, worden molenrestauraties niet meer centraal gestuurd vanuit Amersfoort (voorheen Zeist). Slechts drie provincies (Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Brabant) hebben een eigen molenconsulent. Deze beoordelen plannen, maar stellen ze niet zelf op. Ook het toezicht tijdens de uitvoering wordt niet meer vanuit de overheid geregeld. Deze werkzaamheden worden nu, net als in veel andere branches, volledig overgelaten aan de markt en het is daarom niet verwonderlijk dat particuliere adviesbureaus in het hier ontstane gat springen. Taken op het gebied van vergunningverlening bij molenrestauraties en -onder-

▲ Robert Berkovits gaat in op de rol van de adviesbureau's voor molens. (foto Paul Groen, 17 september 2013).

houd komen als gevolg van de decentralisatie op het bord van de gemeenten terecht, maar ook daar ontbreekt het vaak aan relevante molenkennis.

Kennisuitwisseling

Het Molenplatform is opgericht om kennis op molen (restauratie) gebied te verzamelen en te delen. Hadden andere categorieën in de restauratiebranche (kerken, boerderijen) reeds professionele particuliere kennis-organisaties, in de molenbranche ontbraken deze. Er ontstond angst voor te weinig kennis in de sector;

een 'gewone' architect kan immers geen molen restaureren. In de loop der tijd zijn er gespecialiseerde molenadviesbureaus ontstaan. Door tijdens het Molenplatform onderling kennis uit te wisselen, wordt een bijdrage geleverd aan het verder professionaliseren van de sector.

Tijdens één van de recente bijeenkomsten van het Molenplatform is het idee ontstaan om een en ander breder te trekken: een tweede Molenplatform waar ook plaats zou moeten zijn voor moleneigenaren, molenmakers, molenaars etc, het zogenaamde "brede Plat-

form". Lijkt dit dan niet erg veel op de jaarlijks door De Hollandsche Molen georganiseerde 'Molen-contactdag'? Ja, maar kennisuitwisseling over instandhouding van molens blijft uiteraard altijd een goede zaak.

En zo staan en zitten alle molendeskundigen en aanverwante belangstellenden op een druilrige dinsdagmiddag meer dan een uur te wachten bij het koffiezetapparaat, want de geplande vergaderzaal wordt bezet door het 'RCE-koor' (?!). Jan van 't Hof, hoofd afdeling Instandhouding RCE, excuseert zich voor de ernstige vertraging en benadrukt dat men door de bezuinigingen weliswaar steeds meer taken erbij krijgt, maar dat men die taken met steeds minder mensen dient uit te voeren. Ziedaar het toenevende belang van externe professionals.

Adviesbureau's

Dagvoorzitter Gerard Troost, molenspecialist RCE, wijst op de veranderende benadering van het molenbehoud de afgelopen jaren: was de werkende molen aanvankelijk het enige eindpunt, tegenwoordig is die werkende molen eerder een startpunt. (en dan hebben we het nog niet over RCE-voorman Jos Bazelmans die enige jaren geleden de werkende molens an sich ter discussie stelde).

Robert Berkovits van Adviesbureau Groen gaat nader in op de specifieke taken van een molenadviesbureau, maar brengt eerst de branche globaal in kaart.

Momenteel zijn er zo'n 12 molenadvies-

bureaus: vaak eenmansbedrijfjes en slechts enkele 'grotere' met meerdere werknemers. Bij een molenadviesbureau kan men terecht voor zaken als:

- instandhoudingswerken / instandhoudingsplan
- bouwhistorisch onderzoek
- restauratieplan
- subsidieaanvraag
- begeleidende uitvoerin
- haalbaarheidsonderzoek herbestemming

Berkovits benadrukt dat dit een overzicht is van alle diensten die momenteel door de verschillende molenadviesbureaus samen worden aangeboden. Het is niet zo dat alle adviesbureaus ook alle bovengenoemde diensten aanbieden. Wel is het zo dat een moleneigenaar voor een bepaalde dienst vaak bij meerdere adviesbureaus terecht kan. De boodschap van het verhaal is dat een molenadviesbureau door de specifieke molenkennis bijdraagt aan een professionele en kwalitatief goede instandhouding van molens. Daarnaast kan een molenadviesbureau een eigenaar helpen om de kosten voor instandhouding zo laag mogelijk te houden.

BRIM

Gert-Jan Luijendijk, taakveld coördinator instandhouding RCE, blikt vervolgens terug en vooruit op de BRIM-regeling: de meerjarenonderhoudsplanningsregeling die in 2006 van start ging. Hij neemt

een lange aanloop: in 1995 verkeerde 40% van de rijksmonumenten in matige of slechte staat. Door een extra investering van 1,5 miljard gulden en 'allerlei speciale regelingen' bovenop de reguliere budgetten, heeft dit anno 2013 geresulteerd in een 'werkvoorraad' van 10%. Let wel: werkvoorraad is iets anders dan achterstand. Werkvoorraad is noodzakelijk om het vakmanschap in stand te houden.

De nieuwe BRIM-regeling 2013 is iets soberder: een eigen bijdrage van 50% van de subsidiabele kosten wordt geëist (dit was 40%). Voor molens zijn de maximaal subsidiabele kosten (MSK) echter verhoogd van 50.000 naar 60.000 euro.

Verder wordt gestreefd naar bevordering van kwaliteit in de sector via het keurmerk ERM (Erkenning Restauratiekwaliteit Monumentenzorg) en vermindering van de regeldruk ("Ik moet bekennen dat we hier soms in slagen, maar soms ook niet; houd ons scherp").

Praktijk

Ton Maas, voorzitter van de Vereniging de Wieringer Molens doet vervolgens verslag van zijn ervaringen met de BRIM-regeling vanuit de praktijk. De vereniging heeft twee molens in eigendom, De Hoop in Den Oever en De Onderneming in Hippolytushoef, en is zeer creatief met sponsoring. Ook zijn er vele vrijwilligers werkzaam. Voor het overige doet men een beroep op de BRIM. Ondanks het feit dat er natuurlijk ook veel zaken goed

▼Het bekende 'potplaatje' met eronder het fabricagenummer. De klinknagels zijn duidelijk zichtbaar. Potroede in de molen van Rockanje (foto A. Boutkam, 18 april 2012).

▲ Klinkwerk aan een roe in de werkplaats van Vaags (foto Vaags molentechniek, 11 oktober 2013).

gaan, heeft Maas toch enkele punten van kritiek:

- Kon men in de periode 2006-2012 over één totaalbedrag over 6 jaar beschikken, nu wordt helaas slechts per jaar uitgekeerd. Hiermee gaat men al snel het schip in, bijvoorbeeld bij een onverwachte (financiële) tegenvaller aan het begin van de periode. Kan dat niet anders?
- Moest men aanvankelijk per jaar ieder bonnetje afzonderlijk verantwoorden, halverwege de rit bepaalt de RCE dat dit niet meer nodig is. Een verandering van de spelregels tijdens het spel en niet erg bevorderlijk voor de motivatie, aldus Maas.
- Verder is er een meldingsplicht voor onverwachte tegenslagen. Maar, zo redeneert Maas, als je er dan toch geen extra geld voor krijgt, waarom moet je het dan eigenlijk melden?

"Tot 5000 euro hoeft je het niet te melden": Lujendijk gaat in de verdediging tegenover Maas, maar probeert toch vooral naar oplossingen te zoeken voor

▲ Potroe aan de binnenzijde; het roest heeft zijn werk gedaan; de snijbrander ook; roede uit de molen van de Stevenhofjespolder in Leiden, de molen in Rijnland die als laatste nog met Potroeden draaide (zie *Molenwereld* 2012-03-114 e.v.).

de opgevoerde problemen. Het nut van zo'n melding is vooral bedoeld om te weten wat je niet meer gaat doen; een deel van het BRIM-geld is immers in die tegenslag gaan zitten. Verder wordt er gestreefd om het meldingsformulier duidelijker te maken en wat betreft die uitkering per jaar is er misschien een oplossing. De RCE krijgt per jaar van het Rijk niet meer dan 1/6deel van het totaalbedrag, dus valt er simpelweg niet meer uit te keren. De RCE zal bij het Rijk een verzoek tot voorschot indienen, voor het geval de begroting reeds in het eerste jaar wordt overschreden. Nee heb je, ja kun je krijgen; zoiets.

Roedenrestauratie

Walter Vaags van Vaags Molentechniek te Aalten behandelt vervolgens een meer praktijkgericht onderwerp: het restaureren van geklonken molenonderdelen. Deze onderdelen (zeker niet alleen molenroeden!) zijn vaak meer dan 100 jaar oud en als zodanig monumenten op zich. Restaureren van deze onderdelen past uitstekend binnen het nieuwe beleid van de RCE dat er op gericht is zoveel als mogelijk oude materialen te behouden en niet nodeloos te vernieuwen. Het restaureren van geklonken Potroeden (alleen de hele oude van voor ca. 1915), korte spruiten, windpeluwen en voeghouten lijkt de laatste jaren een nieuwe trend te worden.

Vaags plaatst wel een aantal kanttekeningen:

- hoeveel oud materiaal moet er nog behouden blijven? Wat kan en wat moet er? Met andere woorden: streef je naar een 8 of neem je genoegen met een zesje?
- Hoe ver ga je met het doen van concessies? Is de hele operatie nog wel zinvol als er nog maar 10% van de oude materie overblijft?
- Daarnaast is er een grote uitdaging bij het restaureren van een Potroede. De originele bouwvolgorde kan niet meer worden toegepast (men restaureert immers) en dat kan nadelige invloeden op de sterkte van de roede hebben.

Vaags streeft er naar om dergelijke restauraties goed te documenteren – onder andere via tekeningen – en de opdrachtgever en/of adviseur hier nauw bij te betrekken.

Belangrijke vraag: is een gerestaureerde geklonken roede goedkoper dan een nieuw gelast exemplaar? Nee, helaas, door de arbeidsintensiteit moet men rekening houden met een prijs van maximaal 150% van een nieuwe gelaste roede. Wel is het aannemelijk dat een gerestaureerde geklinknagelde roede een minstens zo lange levensverwachting heeft dan een nieuw gelast exemplaar. Uit een overzicht van recent uitgeoefende werkzaamheden op dit gebied, valt vooral op dat Vaags recent een nieuw Potroede (Gierle) en twee nieuwe Verhaeghe-roeden (Meetkerke) heeft geleverd; alle drie in België dus. Feitelijk

▲ De korenmolen van Den Oever (foto jsb, 3 juli 1998).

betreft het hier dus nieuwe Vaags roeden, maar... enfin, de lezer van Molenwereld begrijpt het wel.

De tijd dringt dus vraagt Gerard Troost tot slot de aandacht voor het onderwerp "Vragen en onderwerpen uit de zaal". De planschier in de Heimolen in Bosschenhoofd moet gerestaureerd worden en men zoekt een restaurateur. Vanuit Landschapsbeheer Zuid-Holland wordt melding gemaakt van een onder-

zoek naar 'molenerven' (denk hierbij aan moestuinen, fruitboomjes, schuurtjes en bakhuizen) en een onderzoek naar kleuren – niet specifiek op het gebied van molens – staat nog in de kinderschoenen. Wellicht dat één of meerdere onderwerpen terug zullen komen op de agenda's van de volgende Molenplatformen: het specialistische platform komt weer bijeen in januari 2014, het brede platform op 16 september 2014. Voor beiden kan men zich aanmelden bij de RCE.

De Meerburgermolen naar zijn nieuwe locatie (1)

Dick Kenbeek

De Meerburger molen nog op zijn oude
plaats ten zuiden van de Rijn; links de A4.
De locatie is nu onherkenbaar veranderd
(foto 25 juli 2007).

Op donderdag 26 september is de Meerburgermolen na lange tijd pauze in Hoogmade op zijn nieuwe standplaats langs de Does gezet. Daarmee heeft de zogenaamde Rijnlandse molencarrousel voorlopig zijn laatste rondje gedraaid. De Kalkmolen en meer recent de Munnikkenmolen gingen de Meerburger voor. De Zelden van Passe volgt mogelijk nog.

Tot 2007 stond de Meerburger op zijn oorspronkelijke standplaats in Zoeterwoude-Rijndijk, niet ver van de spoorlijn Leiden – Alphen, waar hij via een lange voorboezem op de Oude Rijn uitwaterde. Door stedelijke ontwikkelingen moest de molen daar verdwijnen. Er was haast bij en een nieuwe standplaats was nog niet beschikbaar. Besloten werd de molen zolang op te slaan op de werf van molensmakerij Verbij. Op 31 augustus 2007 werd de molen van zijn plaats gehaald, op diepladers naar de Oude Rijn getransporteerd en op een ponton geplaatst. Via een nachtelijke vaartocht over Oude Rijn, Heimanswetering, Braassemmermeer en Wijde Aa kwam de molen op zaterdag 1 september 's morgens vroeg aan bij de brug in het centrum van Hoogmade waarna transport over de weg volgde naar de werf van Verbij (MW 2007-10-369).

▲ Het begin: de kap wordt afgenomen; de wagen voor de romp staat klaar

▲ Letterlijk ontakelen.

Tijdens deze operatie werd door belangstellenden druk gespeculeerd hoe lang het zou duren voordat de molen zijn nieuwe standplaats zou krijgen. De meest optimistische schatting was anderhalf jaar maar het zijn er uiteindelijk zes geworden. Daar zullen ongetwijfeld goede redenen voor zijn.

Logistiek

Het transport van een molen in een omgeving als die van Hoogmade en Leiderdorp is logistiek gezien een moeilijke klus. Enerzijds komt dat door de afmetingen

van de molen zelf, anderzijds spelen de aanwezigheid van (snel)wegen en de bereikbaarheid van de nieuwe locatie een grote rol. Deze bevindt zich aan de Does, grenzend aan een nog steeds gebruikt depot van de Grondbank. Om daar te komen moet een brug over de Dwarswatering gepasseerd worden die steile opritten combineert met een scherpe knik bij de brug. Prima geschikt voor vrachtwagens met grond maar niet voor een zware kraanwagen en diepladers met een molen.

Er is echter een tweede ingang, te berei-

▲ De Meerburger op weg naar tussenstation Hoogmade (foto 1 september 2007).

◀ Luchtreizigers.

▲ De kap klaar voor het vertrek.

▲ De stropen spannen zich onder toezien oog.

ken via de A4, die de genoemde brug vermijdt. Dat zou echter een tijdelijk afsluiting van de snelweg inhouden plus de verwijdering van een aantal portalen. Dat was geen haalbare kaart. Daarom is gekozen voor een transport in etappes over zowel weg als water. Voordeel bij de Meerburger was dat de molen al aan de 'goede' kant van de A4 stond. De Munnikkenmolen, verplaatst in 2012 en staande aan de 'verkeerde' kant, moest per ponton over water een kilometers lange omweg maken om zeshonderd meter op te kunnen schuiven.

Transport en plaatsing

Op woensdagmiddag 25 september vonden de voorbereidingen plaats. Kap en romp werden onder toezien oog van een aantal molenliefhebbers, fotografen en geïnteresseerde passanten op diepladers geplaatst die geparkeerd werden op en bij de werf van Verbij. De volgende ochtend ging men al vroeg (vier uur) weer aan de gang want om zes uur moest het transport van de weg af zijn. Kraan en diepladers werden naar de Bospolder gereden, naar een gedeelte waar de weg dicht langs de Does

loopt. Daar werden kap en romp op een ponton geplaatst, enkele honderden meters van de nieuwe standplaats. Ondanks het vroege tijdstip waren enkele echte molendiehardes aanwezig om het gebeuren gade te slaan.

Foto's: De 'dagfoto's' zijn van de auteur, die in het duister/schemering genomen van Barbra Verbij (www.Barbraverbij.nl)

◀ Er zullen weinig bedrijven zijn die zoveel molens hebben vervoerd als het Goudse kraanbedrijf Nederhoff: kampioen molenvervoerder.

▶ 25 september 16.30 uur: klaar voor vertrek.

1 De reis begint: 26 september 4.25 uur.

2 Het oversteken van de N 446: er is geen kruispunt in Nederland waar zoveel molens overheen gereden hebben.

3 Het overladen van de molen in de Bospolder; eventjes heeft de polder weer een molen. Op de achtergrond de toegang tot de HSL-tunnel.

4 De kap gaat de Bospolder in.

5 De romp wordt op de dekschuit gezet.

6 De kap volgt.

7 De nieuwe dag breekt aan: op weg naar een nieuwe toekomst.

▲ Google Earthfoto met de afgelegde route: In rood de route van Verbij naar de losplaats aan de Does (vanaf 4 uur 's nachts). In blauw de route van de dekschuit. In geel de route van de kraanwagen over de A4 naar de standplaats aan de Does. Deze laatste is nog maar gedeeltelijk weergegeven want de kraanwagen is in feite doorgereden tot de afslag Alphen/ Zoeterwoude en daar via de andere rijbaan weer teruggegaan.

- ADVERTENTIES -

De Kracht van Veelzijdigheid

088 - 56 55 555
www.nederhoff.nl

KRAANBEDRIJF
NEDERHOFF
GOUDA - VIANEN

Gerie Fijen veertig jaar vrijwillig molenaar

Frans Verstappen

Op zondag 6 oktober,
Limburgse Molendag 2013,
werd de heer Gerie Fijen
uit Nederweert gehuldigd
in verband met het feit
dat hij al veertig jaar
vrijwillig molenaar is.

De Molenstichting
Weerterland bood hem
in zijn Sint Annamolen
te Keent-Weert een
receptie aan.

▲ Gerie Fijen legt een zeil voor op de
Sint Anna; nog steeds...

De Sint Anna in Keent in 1975.

Gerie Fijen (1933), accountant van beroep, is getrouwd met Annie Fransen uit Neerkant (NBr.). De liefde voor molens begon echt vorm te krijgen toen de heer Fijen begin jaren zeventig naar een boekhandel ging om wat literatuur over molens te bekijken. De boekhandelaar had niets over molens maar kon hem wel een adres doorgeven van een molenliefhebber, Dick Los. Die was net begonnen met de opleiding vrijwillig molenaar te Ravenstein. En zo begon Gerie ook de opleiding tot molenaar op molen De Raaf te Ravenstein bij Arnold Voet, die eigenaar van de molen was. Dit is een stenen stellingmolen uit 1857 en heet tegenwoordig De Nijverheid. Met vier personen werd er gelest, echter toen de heer Voet plotseling kwam te overlijden week het viertal uit naar Lei van de Winkel in het Limburgse Stramproy om daar de opleiding af te ronden. Bij Lei van de Winkel kwam de groep terecht omdat men Het Gilde ingeschakeld had om wat dichterbij te lessen. Burgemeester Van Berkel van Stramproy, een molen-voorvechter, zorgde dat de contacten kwamen met Van De Winkel, de molenaar van standaardmolen Sint Jan en dam in de zeventig. Het viertal werd gevormd door jubilaris Gerie Fijen, de eveneens bekende Jan van Woezik, de molenaar van wind- en motor-maalderij St. Petrus te Roggel en ook van De Holtense molen te Deurne, de heer Dick Los en Anton Fransen, een broer van Annie Fijen- Fransen. De twee laatste zijn inmiddels overleden.

De leerling molenaars kregen bij Van De Winkel een gedegen opleiding zodat het examen met succes bekroond werd. Een proefexamen zoals wij dat nu kennen, bestond toen nog niet. Het toeval wil dat het examen afgenomen werd op De Raaf. Alle vier geslaagd. Voor Van De Winkel de start van volgende fase in zijn molenwereld, instructeur met veel praktijk ervaring. Nadat Van De Winkel gestopt is met instructeur, werd dit overgenomen door Jac Nijs van de Nijsmolen van Stramproy.

De eerste molen voor de kersverse vrijwillig molenaar Fijen werd de molen van Beenders aan de stadsbrug te Weert die we nu kennen onder de naam Wilhelmus Hubertus. Daar moest eerst nog een en ander geklust worden. Dit werd onder andere gedaan met molenbouwer George (Jos) Adriaens van Adriaens molenbouw uit Weert.

Sint Anna

In Weert- Keent was de molen van Clijsters, de St. Anna, door de gemeente aangekocht en gerestaureerd. De Nationale Molendag werd toen nog in oktober gehouden en men zocht een molenaar. Via burgemeester Breekpot van Weert kwam Gerie op de St. Anna terecht waar hij nu dus nog steeds maalt. Molens werden van de ondergang gered omdat ze van de particulier, die het onderhoud van de niet meer malende en vaak vervallen molen nauwelijks kon-

▲ Gerie Fijen voor de molen van Keent.

den opbrengen, overgenomen werden door de gemeente. Voor die gerestaureerde bouwwerken moest men vrijwilligers hebben om ze te laten draaien. Vanuit die vrijwilligers werd er contact gezocht met het Hoofdbestuur van Het Gilde en zo ontstond ook de afdeling Limburg. De heer Fijen vormde met Jo Meesen, de huidige voorzitter, Joep Derckx en Joost Schoenmakers het bestuur van Het Gilde, afdeling Limburg. Hun taak bestond uit het inventariseren, zorgen voor bemanning, zoeken naar instructeurs en contacten leggen richting gemeente. De leden moesten zich thuis voelen in hun club, een soort team. Dit teamwerk kreeg ook vastere vorm door de jaarlijkse excursies die het bestuur organiseerde.

Gerie Fijen werd de eerste voorzitter en is dit ook gebleven tot 2007. Hij legde toen zijn bestuursfunctie neer. Bij dit afscheid als bestuurslid werd hij, tijdens de jaarvergadering benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. De versierselen werden hem door burgemeester Evers van de gemeente Nederweert opgespeld. Ook kreeg hij in 2007 de tweejaarlijkse prijs van de Molenstichting Limburg, de molenpenning.

In de regio Weert-Nederweert is de heer Fijen op bestuursniveau ook actief. Zo was hij enkele jaren voorzitter van de VVV afdeling Weert, zat in het bestuur van Molenstichting Nederweert en is ook een van de molenaars op De Korenbloem te Ospel en stond mee aan de wieg van de Molenstichting Weerterland.

Het toeval wil dat Gerie Fijen, al 52 jaar getrouwd met Annie Fransen uit Neerkant, een vrouw heeft uit die afkomstig is uit de molenwereld. Haar grootvader had in Neerkant de beltmolen Oom Paul, een achtkant die rond 1930 afgebroken is. Vader Frans Fransen kwam op de Boerenbond terecht en een zwager van Annie, Pierre gehuwd met Julia Fransen, vormt de vennootschap Nijsen Granico in Veulen in de gemeente Venray.

De naam Nijsen begint in 1854 bij de watervluchtmolen te Leeuwen-Maasniel, gemeente Roermond in Limburg. Via boedelscheiding komt het bedrijf in Veulen terecht. In 1989 is Granico uit Stein overgenomen waardoor de naam gewijzigd werd in Nijsen-Granico.

Over het beheer van zijn St. Anna molen hoeft de inmiddels tachtigjarige molenaar zich geen zorgen te maken. Nuël van den Hurck is zijn beoogde, gediplomeerde opvolger.

In hun huis in Nederweert valt iets op; In de dubbele deur zie je een glas-in-loodraam, het ene raam beeldt een man achter een bureau uit, vader Fijen, hij was gemeentesecretaris en het andere raam een molen, van molenaar Fransen..... Gerie Fijen, een molenaar die nog jaren mee hoopt te draaien.

► Gerie Fijen met zijn echtgenote.

Haastrecht 12-12-12, wisseling van de wacht (2)

12 december 2012:
zo vader, zo zoon
(foto Dick Kenbeek,
12 december 2012).

▲Jan Noorlander met zijn zoon Niels, toen nog een kleuter

In het vorige nummer stond het vroege verleden van de familie Noorlander met de door hen bemalen molens centraal; in deze tweede en laatste aflevering komt het jongste verleden aan bod, te beginnen met Jan Noorlander die zijn vader in 1983 officieel opvolgt.

Op 16-jarige leeftijd draaide Jan al op de molen, waarbij zijn moeder op het weer lette; hij zelf ook trouwens. Ook zijn oudste broer Leen en zus Nel konden de molen bedienen. Leen heeft nog een poos vrijaf uit het leger gehad toen Niek achterover van het kruizoldertje was gevallen en zijn rug had bezeerd. Voor de goede orde: Het kruizoldertje is een plateau bij het kruirad, wat hoger op de staartbalk, om het kruien te vergemakkelijken. Oorspronkelijk zat het er niet maar Niek zag dat elders en heeft dat toen ook in Haastrecht aangebracht.

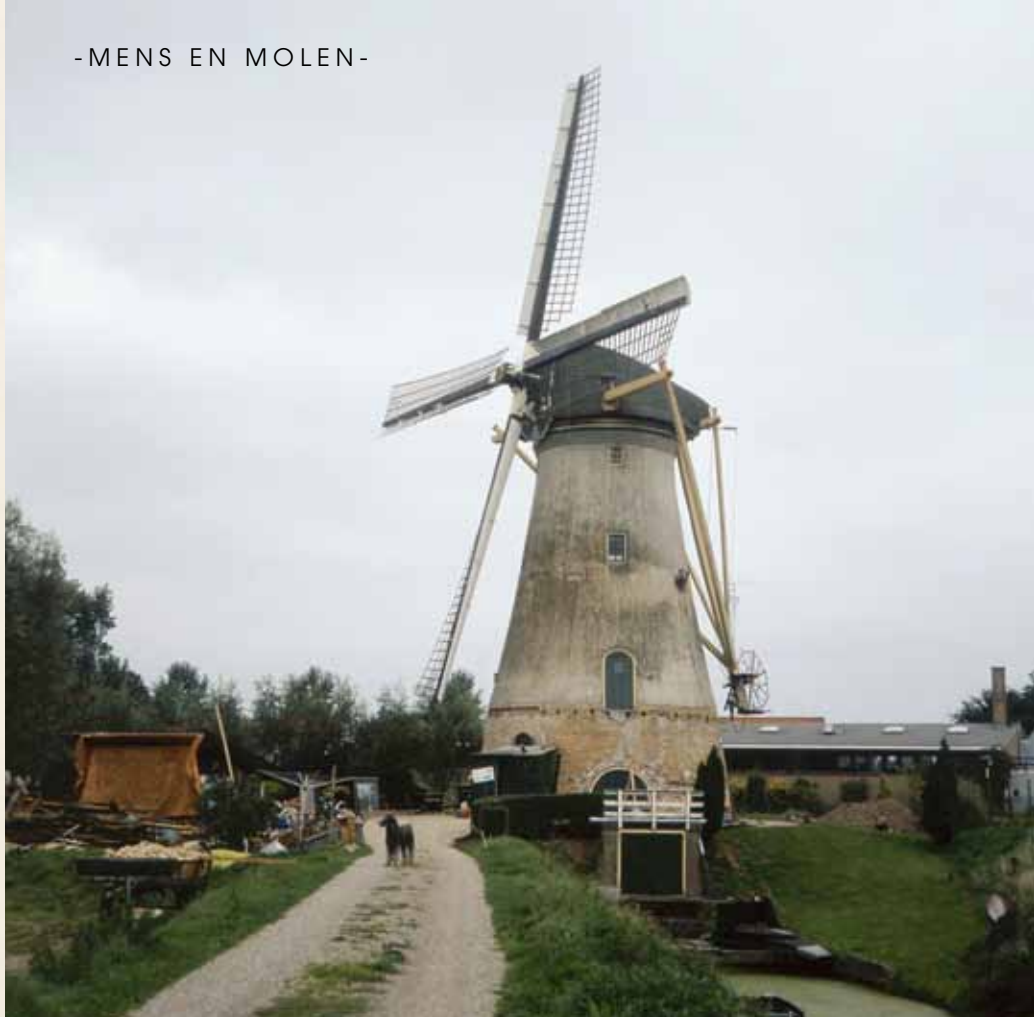
Jan heeft een opleiding als meubelmaker gevolgd maar is een eigen zoneringsbedrijf begonnen in een pand aan de Fluwelensingel in Gouda. Na zijn huwelijk met Nely is hij daar ook gaan wonen. Nely kan zich de eerste kennismaking met de familie Noorlander en de molen nog levendig herinneren. Ze kwam mee op een verjaardag en voelde zich nogal verloren in dat ongewone vertrek met het onbekende gezelschap. Als klap op de vuurpijl moest zij naar het toilet dat zich vlak onder het schijfloop bevond. En de molen maalde! 'Waar ben ik nu toch terecht gekomen' dacht ze. Later is dat allemaal goed gekomen. In 1972 zijn Jan en Nely getrouwd. Jan had zich voor die tijd aangemeld als kandidaat bewoner van het te herbouwen molenaarshuis bij het 't Slot. De molen was al gerestaureerd maar na lang delibereeren zou de gemeente ook het volledig vervallen molenaarshuis laten herbouwen. Die woning zou dan huisvesting bieden aan de (vrijwillig) molenaar van 't Slot.

Jan kreeg de molenaarswoning inderdaad toegewezen maar had toen al het pand aan de Fluwelensingel gekocht. Hij heeft toen broer Hennie voorgesteld de woning bij 't Slot te betrekken en dat is inderdaad gebeurd. Hennie is daar nog steeds vrijwillig molenaar en geniet nu samen met zijn vrouw Jeanne van hun pensioen. Over hun huwelijk is nog een aardige anekdote. Op de trouwdag had de familie het echtelijk bed als verrassing naar de kapzolder getransporteerd. Helaas viel deze 'verrassing' in duigen omdat het kersverse echtpaar nog een reservevoorziening achter de hand had. Een vooruitziende blik?

In het pand aan de Fluwelensingel worden drie kinderen geboren: Niels (1973), Rian (1975) en Marleen (1977).

Weer in de molen

Op 1 juli 1983 wordt Jan officieel aangesteld als molenaar/machinist op de Haastrechtse molen. Op zijn verzoek wordt een constructie gekozen waarbij de jaarwedde omgezet wordt in een

▲De Haastrechtse molen tijdens de restauratie van 1990 (foto J.L.J. Tersteeg, 16 februari 1990).

aanstelling voor 8 uur in de week. Dat had voor Jan en Nely een groot geldelijk voordeel. Als zelfstandig ondernemer is hij namelijk particulier tegen ziektekosten verzekerd, een kostbare zaak. Nu kan de familie in het ziekenfonds en dat is een stuk goedkoper. Die acht uur in de week is overigens maar een fictief getal. In werkelijkheid worden er meer uren gemaakt, soms veel meer.

Voordat Jan, Nely en de kinderen de molen betrekken wordt het interieur grondig opgeknapt. Alles ziet er piekfijn uit maar al na twee maanden beginnen de muren vlekken te vertonen. Na onderzoek blijken er scheuren in het metselwerk te zitten door werking van de stellingliggers in de muren. Er moet dus wat gebeuren. Nu had Jan bij zijn aantreden als molenaar zijn vader al beloofd dat de molen binnen vijf jaar gerestaureerd zou zijn. Genoeg redenen dus om zich in te gaan zetten.

Restauratie

Al in oktober 1984 is er een rapport van de provincie dat de urgentie van diverse reparaties aangeeft. De provincie wil ook subsidie verlenen maar het Rijk laat het afweten. Pas in maart 1988 komt er een toezegging en de kosten worden dan begroot op Hfl. 183.696. Te verdelen tussen Rijk/Provincie/Eigenaar (Hoogheemraadschap) volgens de toen gebruikelijke verdeelsleutel 70/15/15.

Kom daar nu maar eens om. De vernieuwing van de molenwerkplaats, kosten

Hfl. 25.000, komen voor rekening van het Hoogheemraadschap.

De restauratie begint half augustus 1988 met het verwijderen van de stelling en herstel van het metselwerk daaronder. Dat laatste wordt uitgevoerd door Jan Noorlander, neef van Niek, metselaar van beroep en molenaar op de Broekmolen in Streefkerk. Het molenmakerswerk is in handen van molenmakerij De Gelder. Die zorgt onder andere voor een nieuwe stelling en herstel van kap en kruiver. Er zijn wel wat tegenvallers in de vorm van nieuwe consoles voor de stellingschoren en complete vernieuwing van het pleisterwerk maar over het geheel verloopt het herstel vlot. De kosten zijn dan opgelopen tot Hfl. 235.000. Het hoogheemraadschap tekent nog voor een stuk beschoeiing en drainage rond de molenvoet.

Op 23 mei 1989 wordt de herstelde molen feestelijk weer in gebruik gesteld door drs. I. Günther, lid van Gedeputeerde Staten, en burgemeester Broekens van Gouda. Nely krijgt de toezegging dat ook het interieur opgeknapt zal worden en dat is hard nodig. Op een zeker moment moesten er lakens voor de muren worden gespannen om het afkomende kalk en salpeter op te vangen. Dat opknappen blijkt dan nog enige jaren te duren want pas in maart 1993 is er bericht dat het Hoogheemraadschap hiervoor Hfl. 71.500 wil uittrekken. Ondanks het nieuwe pleisterwerk is er sprake van doorslaand vocht en met

▲Doorkijkje op de molen van het transformatorstation. De bouw ervan werd de aanleiding tot het installeren van een elektromotor in de molen.

water verzadigde muren. Om dit op te lossen wordt de buitenmuur gehydrofobeerd en de binnenmuur bedekt met isolatieplaten. Uit latere berichten valt echter op te maken dat vocht nog steeds een probleem is.

Strijd om de wind (1)

De windvang van de molen is sinds begin jaren zestig al verslechterd door de bouw van een groot transformatorstation. Die verslechtering werd opgevangen door het aanbrengen van een elektromotor van 40 pk op de vijzel. Het elektriciteitsbedrijf droeg hieraan bij en de elektrificatie kwam in 1971 gereed. In 1961/1963 had de molen al een nieuwe vijzel en nieuwe roeden met fokken gekregen. Ondanks de elektromotor bleef de molen als hoofdgemaal in gebruik.

Zoals bij veel molens begint het groen in de omgeving steeds meer een probleem te vormen, vandaar dat het Hoogheemraadschap, gestimuleerd door Jan en Nely, uiteindelijk in actie komt. In 2000 worden, met een beroep op het windrecht ('windkeur' in de berichtgeving)*, omwonenden gesommeerd een aantal platanen in te korten. Die weigeren dat en worden bij een gang naar de Rotterdamse rechtbank in het gelijk gesteld. Het argument is dat al zo lang geen rechten aan de keur zijn ontleend, dat het niet meer mogelijk is dat nu op eens wel te doen.

Het Hoogheemraadschap besluit in beroep te gaan bij de Raad van State en dat dient op 10 januari 2002. Behalve het argument dat de molen nog steeds als hoofdgemaal gebruikt wordt en de bomen de wind uit de zeilen halen wordt gesteld dat de burens in het verleden diverse malen gewaarschuwd zijn dat de platanen een probleem zouden gaan vormen. Het is dus niet zo dat de zaak op zijn beloop gelaten is. De uitspraak van de Raad van State valt in het voordeel van molen en molenaar uit en de betreffende bomen worden in eigen beheer gekapt. Een Goudse korenmolenaar helpt enthousiast mee. Maar daar blijft het niet bij.

Begin 2004 stuurt het hoogheemraadschap een brief naar circa driehonderd omwonenden met het bericht hun te hoge beplanting binnen twee weken te snoeien. Binnen een straal van 100 meter van de molen woont mag die niet hoger zijn dan 5,3 meter, oplopend tot 11,3 meter op 400 meter afstand, de bekende biotoopregel van De Hollandsche Molen. Een groot deel van de buitenste cirkel ligt aan de overzijde van de IJssel in de Goudse wijken Oosterwei en Goverwelle. De hoogste bomen staan in een plantsoen van de gemeente Gouda waarover onderhandeld wordt.

Bij sommige buurtbewoners wekt de brief veel verbazing. Een Gouwenaar meldt dat hij na het lezen van de brief een half uur stuiptrekkend van het lachen op zijn woonkamervloer gelegen heeft. 'Het windrecht is een fenomeen dat voor dit gebied volkomen uit de lucht is komen vallen. Die molen staat er al sinds mensenheugenis en nu gelden opeens restricties voor het groen. Daarbij komt dat veel huizen hoger zijn dan de maximaal toegestane hoogte van het groen. In het verleden had het schap dáár op moeten letten. Kennelijk zijn ze dat toen vergeten. Vreemd, want het windrecht voor molens bestaat volgens mij al eeuwen'. In wezen gaat het maar om een tiental bomen en verschillende eigenaren zijn blij met de brief omdat ze nu geen

Noot:

*Over het begrip windrecht bestaan vele misverstanden, die vaak leiden tot een verkeerd hanteren van het begrip. Windrecht is een zakelijk recht uit de Middeleeuwen dat alleen van toepassing was op koren- en andere industriemolens. Watermolens, poldermolens dus, hadden en hebben nooit formeel windrecht. Voor dergelijke molens kan men er dan ook nooit een beroep op doen. De vrije windtoetreding bij een watermolen werd gewaarborgd door bepalingen in de verordeningen of reglementen van het waterschap. Als die nog van toepassing zijn dan kan daar, zoals in dit geval, een beroep op worden gedaan. Als ze ingetrokken of vervallen zijn dan wordt het moeilijk, al kunnen bijvoorbeeld ook provincies regelingen getroffen hebben.

Een oude term voor verordening is keur. Dat woord is vrijwel in de vergetelheid geraakt op één uitzondering na: de bekeuring; een boete vanwege de overtreding van een 'keur'.

kapvergunning hoeven aan te vragen! De gemeente Gouda kapt in het eerder genoemde plantsoen zo'n vijftig bomen (hoge populieren).

In september 2004 wil de provincie overgaan tot het kappen van 35 bomen langs de provinciale weg bij de molen. De gemeenten Gouda en Vlist gaan dan eerst met Hoogheemraadschap en Provincie de kwestie bespreken. Het duurt even, maar na een paar jaar zijn de bomen verdwenen. En in ieder geval houden de burens sinds 2002 het groen regelmatig bij.

Strijd om de wind (2)

Na de strijd tegen het groen breekt de strijd tegen 'het steen' aan. Pal tegenover de molen, aan de andere kant van de IJssel, staan sinds lang de loodsen met woning en parkeerterrein van een kleinschalig transportbedrijf. Dat verhuist begin van deze eeuw naar een terrein elders in Gouda, schuin tegenover de Mallemolen. In die zin is de relatie tussen bedrijf en een molen gehandhaafd, maar dit terzijde.

Het vrijgekomen terrein met woonhuis komt op zeker moment in handen van een bouwbedrijf annex projectontwikkelaar dat hier appartementen wil neerzetten. Die appartementen dreigen aanzienlijker hoger te worden dan de oorspronkelijke bebouwing. En of dat niet genoeg is, vrezen Jan en Nely nog andere problemen. Wat te denken van klachten over geluidsoverlast 's avonds en 's nachts? Protesten van de nieuwe bewoners zouden wel eens kunnen leiden tot beperking van het malen in de avond- en nachtelijke uren. En hoe zit het met de slagschaduw van draaiende wieken bij laagstaande zon? Daar zal je als bewoner van een nieuw appartement waarschijnlijk ook niet blij van worden. Dus komen Jan en Nely weer in actie met steun van de werkgroep Gouda - Krimpenerwaard. We praten dan over midden 2009. De werkgroep noemt het windrecht en wijst op de in 2008 vastgestelde Gebiedsvisie Hollandsche IJssel. Daarin staat dat in de 'windhoek' van de molen niet hoger zou moeten worden gebouwd dan 3,40 meter boven dijkniveau (*en dat lijkt al erg hoog*). Het appartementencomplex komt bijna op het dubbele uit. Daarnaast is er een provinciale regeling uit 2005 dat het zicht op monumentale waterstaatkundige bouwwerken in geen geval verder mag verslechteren. Dat gaat met de geplande nieuwbouw zeker gebeuren.

Eind augustus 2009 schaarst de fractie van de SP in de Staten van Zuid-Holland zich achter de protesten. De SP wil van Gedeputeerde Staten weten of de molenbiotoop ook geldt voor de molen die aan de andere kant van de IJssel ligt (ten opzichte van de te bouwen woningen zal hier wel bedoeld worden).

In juni 2010 zijn er hoopvolle berichten. Er is een kans dat de bouwcontour (of -grens) verschoven wordt van de rivier naar het midden van de dijk. Daarmee

▲De Haastrechtse molen gezien vanaf de Hollandsche IJssel met rechts de gewraakte bedrijfsbebouwing waarvoor in de plaats huizen moeten komen die de bereikbaarheid van de molen kunnen aantasten. Op de achtergrond is nog net de waaiersluis zichtbaar (foto: Werkgroep Gouda<-->Krimpenerwaard).

wordt de bouw van acht appartementen onmogelijk. De provincie noemt overigens het effect van de appartementen op de windvang minimaal hoewel de Statenleden daar niet van overtuigd zijn. Januari 2011. 'Molen wint het van bouwplan', kopt de krant. De rechtbank in Den Haag heeft de vergunning voor de bouw van de appartementen vernietigd. Onderzoeken waarnaar verwezen is zijn eenzijdig en de Noorlanders zijn

niet tijdig over de conclusies geïnfomeerd. De gemeente moet het huiswerk overdoen. Het is dus uitstel en geen afstel en in augustus gaat een nieuwe ronde in. Het boekje 'Molenbiotopen' van de provincie vormt wat betreft Jan en Nely de basis voor 'adviezen op maat'. Helaas loopt het allemaal anders. In de procedure bij de Raad van State blijkt vergeten tijdig bezwaar te maken tegen de beslissing van de rechtbank dat het

met de gevolgen voor de windvang wel zal loslopen. De Raad van State gaat hierover dus geen uitspraak meer doen. Wel zal de Raad een oordeel vellen over andere nadelen zoals het verminderde zicht op de molen. Er komt tussen de twee gebouwen een ruimte van tien meter breed maar dat vindt Jan onvoldoende.

De uitspraak volgt in oktober 2011 en pakt ongunstig uit. De Raad stelt dat de beide appartementen gebouwen – elk vier woningen tellend en veel volumineuzer dan de bestaande bebouwing – slechts 41 cm hoger worden dan de huidige loods van 7,09 meter. Het zicht op de molen zal door de geplande ruimte ook niet verslechteren, de molen zal nauwelijks minder wind vangen en de bewoners zullen geen overdreven last van slagschaduw krijgen als de zon laag staat. Einde verhaal dus. Blijft de vraag wanneer en of die appartementen gebouwd zullen worden, gezien de situatie op de woningmarkt.

De Goudse Molenaars

In 2009 / 2010 wordt de romp van de Mallemolen hersteld en gecompleteerd tot volwaardige poldermolen. De gemeente zoekt een vrijwillig molenaar en informeert bij Jan Noorlander of hij belangstelling heeft. Die verwijst naar dochter Rian die nog niet zo lang daar-

▲De Haastrechtse molen aan de gekanaliseerde Hollandsche IJssel vanuit de lucht. De wielen aan de overkant getuigen van heftige momenten, lang voor de kanalisatie (foto: Werkgroep Gouda<-->Krimpenerwaard).

voor haar diploma vrijwillig molenaar behaald heeft. Het leidt tot de oprichting van de Vereniging van Goudse Molenaars die het beheer van de Mallemolen op zich gaat nemen. Drie leden van de familie Noorlander (Rian, Niels en Jan) behoren tot de leden van de vereniging waarbij Jan optreedt als instructeur en molenaar. Op de laatste jaarvergadering van Vereniging De Nederlandsche Molen kan Jan al een aantal geslaagden 'afleveren'.

Dat instructeurschap is niet vanzelf tot stand gekomen. Jan is beroepsmolenaar maar heeft niet het diploma vrijwillig molenaar en kan dus formeel geen instructeur worden. Als dochter Rian vrijwillig molenaar wil worden moet ze elders gaan lessen en dat wordt Jan van Rijswijk op de molen van Bonrepas.

Wie Jan ook maar enigszins kent zal begrijpen dat hij het er niet bij laat zitten en met succes. Er zijn heel wat vergaderingen voor nodig maar Jan is dan officieel instructeur bij het Gilde en mag de papieren van de cursisten aftekenen.

Afscheid op 12-12-12

Na deze wel heel lange aanloop nu een verslag van het afscheid van Jan. Eerder was er sprake van de molen in 2008 aan Niels over te dragen omdat er dan honderd jaar een Noorlander op de molen zou zijn. Kort daarvoor bleek dat al in 2005 te zijn geweest, te laat dus om dat te vieren met een afscheid. Toen heeft Jan besloten dat het definitief 12-12-12 zou worden.

Op 31 oktober hebben Jan en Nely de molen verlaten om te gaan wonen boven het door Niels overgenomen zonweringbedrijf, nu gevestigd aan de Blekers-

▼ 12 december 2012: Jan Noorlander legt een zeil voor (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

▲ Jan en Nely Noorlander (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

singel. Jan heeft dan 56 jaar op de molen gewoond waarvan 29 jaar als molenaar. Bij zijn afscheid zijn al zijn broers en zussen uitgenodigd met de gedachte dat het ook voor hen een stap is dat de molen waarop zij gewoond hebben nu overgedragen wordt. Met aanhang en andere genodigden levert dat zo'n 55 gasten op, waaronder een 25 Noorlanders. Jan en Nely zijn ruim op tijd aanwezig waarna Jan in zijn goeie goed de molen zelf nog maar op de wind zet en opzeilt. Kleinzoon Robin helpt een handje mee.

Voor het officiële gedeelte verzameld

het gezelschap zich in de molenwerkplaats waar Jan en Nely toegesproken worden door Wilco Weremeus Buning, directeur van het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard. Hij memoreert dat Jan in dienst getreden is als molenaar/machinist en niet als machinist, iets waaraan Jan bijzonder hechtte. De molen is 150 jaar oud en in die tijd 107 jaar bemalen door een Noorlander. Daarvoor versleet men vijf molenaars in 43 jaar! Jan heeft het peilbeheer altijd geruisloos uitgevoerd. Als voorbeeld noemde hij de periode rond kerstmis 1994 waarin er bijzonder veel regen viel en

▲ Vader en zoon (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

▲ De Haastrechtse molen wordt opgezeild op 12/12/12 (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

veel gemalen moest worden. Het Hoogheemraadschap liet zijn waardering hiervoor indertijd blijken door een 'aai-over-de-bol' attentie, oftewel een geldbedrag. Ook was er veel aandacht voor windbelemmering zoals hiervoor al bericht is. Daarnaast hebben Jan en Nely zich diverse keren ontfermd over pleegkinderen, iets wat ook echt bij hen hoort.

In zijn antwoord bedankte Jan iedereen voor hun komst en aandacht. Vooral de molen is belangrijk, daar gaat het tenslotte om. Hij was blij het te mogen hebben doen en was ook dankbaar voor het goede onderhoud. En graag had hij blijvende aandacht voor het groen en de bebouwing.

Hierna begaven Jan en Niels zich naar de stelling waar om precies twaalf minuten voor twaalf de vang door Jan neer-

gelegd werd. Onder toezien oog van familie en andere belangstelling haalde Niels om precies twaalf uur de vang weer op waarmee de overdracht een feit was. Oudste dochter Mandie riep van de begane grond 'Pap, ben je nou molenaar?' en stak op het bevestigend antwoord van Niels beide duimen omhoog. Wat volgde was een gezellig samenzijn met de familie en een aantal bekenden uit de molenwereld.

Voor Nely blijkt de verhuizing een grote overstap. 'Het is erg wennen in onze nieuwe woning, maar aan de andere kant is het natuurlijk geweldig dat de molen al meer dan honderd jaar binnen de familie Noorlander is en blijft. Als de molen zou worden overgedragen aan een wildvreemde, zou het veel meer pijn doen, denk ik!'

Jan heeft er vrede mee om zijn geliefde

molen te moeten verlaten. 'De molen is eigendom van het Hoogheemraadschap en is dus een ambtswoning. Ik heb twee jaar langer mogen werken en wonen in de molen, maar nu is het afgelopen. Ik laat de molen met een gerust hart over aan Niels'. Jan blijft nog wel vervanger als Niels niet kan malen. Het woord 'hulpmolenaar' is hier uiteraard niet van toepassing.

Jan heeft als molenaar net als zijn vader nooit brokken gemaakt. Wel is het een keer spannend geweest toen hij de molen niet kon houden. Jan, Nely en Niels herinneren zich het nog als de dag van gisteren. Niels lag al op bed en hoorde en zag de molen zo hard gaan dat het aantal enden niet meer te tellen was. De vang hield niet en Jan en Nely hingen samen aan het kneppeltouw om de molen stil te krijgen, zonder succes echter. Toen de wind even wat afzwakte lukte het wel maar toen stonk het al erg in de kap. Na een half uur, toen de wind geluwd was, wilde men voorzichtig de vang lichten om te zien hoe de vlag erbij stond. Jan en Nely waren bang dat op dat moment vuur zou ontstaan omdat er zuurstof bij het oppervlak van de hete vang zou komen. Dus posteerde Nely zich met brandblusser in de kap om direct in te kunnen grijpen. Bijna had ze de brandblusser leeg gespoten tot ze zich realiseerde dat de rook die ze zag haar adem was die condenseerde in de koude lucht. Vader Niek had als stelregel dat het je als molenaar twee per jaar overkwam dat je de molen niet kon houden. Dat hoorde er gewoon bij maar deze keer was het wel erg spannend. Verder heeft Jan een keer zijn knie gebroken toen de bezetketting brak en het kruiwielt tegen zijn been sloeg.

▼ De vang erop (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

▲Niels en Geertje Noorlander met hun kinderen (foto Dick Kenbeek, 14 juni 2013).

Niels Noorlander

Niels is al jong in de molen geïnteresseerd geraakt. Op zijn zestiende kon hij de molen al zelfstandig bedienen en op zijn 21ste werd hij formeel aangesteld als hulpmolenaar. Jaren later ontstaat daardoor de aparte situatie dat Niels wel op deze molen mag malen maar niet op andere molens omdat het diploma vrijwillige molenaar ontbreekt. Zus

Rian, die het diploma wel bezit, mag op allerlei molens malen maar niet op de Haastrechtse! Hoe dan ook, Niels heeft dat diploma inmiddels ook in bezit. Het stond voor Niels al jong vast dat hij zijn vader later zou opvolgen. "Ik ben opgegroeid in de molen en heb er altijd naar terug verlangd" laat hij in een krantenartikel optekenen. Hij kan eind 2012 dan ook bijna niet wachten tot hij zijn huis-

raad naar de molen kan verhuizen. Zijn vrouw Geertje denkt daar net zo over en dat is geen wonder want haar meisjesnaam is Ottevanger. Zij is een dochter van Gerard Ottevanger en geboren op de ondermolen van de Zevenhuizense molenviergang. Al jong is ze besmet met het molenvirus. Als zij acht jaar is en het gezin verhuist naar een woning in Moerkapelle deelt zij haar ouders mee dat zij op de

▼De staart met zijn dubbele kruibank; links de IJssel (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

▼Het kruien vanaf een hoge kruibank; molen no. 2 van de Nederwaard in Kinderdijk

▲ Een molenaarsgeslacht: de familie Noorlander bij het vijftigjarig huwelijksjubileum in 1930 van Cornelis Noorlander, molenaar op de Bachtenaar. De lijn werd voortgezet...

molen blijft. Er zijn enige goed gekozen argumenten van haar moeder voor nodig om haar hier van af te brengen.

Niels en Geertje hebben elkaar leren kennen tijdens bijeenkomsten in Haastrecht van de afdeling Zuid-Holland van het Gilde van Vrijwillige Molenaars en hebben samen twee dochters, Mandie en Esther. Zoon Robin uit een eerdere relatie van Niels komt ook geregeld over de vloer. Op 18 december betreft het gezin de opgeknapte woning.

Net als zijn vader en grootvader kan Niels de windkracht weer voor hoofdbemaling gaan gebruiken. Dat was korte tijd niet zeker vanwege de Landinrichting Krimpenerwaard. Er is nu duidelijkheid en de beschoeping van de vijzel zal met 75 cm worden verlengd. Dat geeft een goed perspectief. Ook komt er een nieuwe elektromotor en nieuw riet op de kap. Een punt van zorg is nog steeds het doorslaan van de muren dat na al die jaren nog steeds niet opgelost is. Het probleem zit niet aan de gepleisterde regenkant want daar blijft het droog. Er zijn nu plannen om het schoon metselwerk aan de andere kant aan te pakken.

Niels heeft een contract voor twaalf uur in de week nadat vader Jan had aangehouden dat die acht uur van hem echt te weinig was.

▲ Sluitsteen met jaartal boven de vijzeldoor, herinnerend aan de bouw van de molen; sindsdien zijn 152 jaar voorbijgegaan. Gedurende meer dan twee-derde van die tijd is de molen door een Noorlander bemalen (foto Dick Kenbeek, 12 december 2012).

Pleitrede voor de molen

Op 9 augustus 2011 staan Jan en Nely voor zoveelste keer voor de Raad van State om de belangen van hun molen te bepleiten in verband met de voorgenomen woningbouw tegenover de molen. Jan houdt daar een pleitrede die klinkt als een klok. Het geeft treffend weer hoe hij als molenaar in hart en nieren tegen zijn molen aankijkt. In een artikel dat gaat over zijn afscheid als molenaar van de polder Beneden Haastrecht mag dat dan ook niet ontbreken. We laten het hieronder als besluit dan ook graag volgen.

INTRO Zitting Raad van State 9 augustus 2011 - nr. 201102382/1/h1

Geachte dame en heren rechters,

Mijn naam is Jan Noorlander en ik ben de molenaar van de molen van de polder Beneden Haastrecht. In totaal heb ik elf jaar van mijn leven niet op de molen gewoond, de laatste 26 jaar ben ik er beroepsmolenaar, in dienst van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

Als molenaar mag ik met de molen werken. Als ik de vang licht begint de molen te draaien. De wieken suizen, de houten raderen rammelen, de vijzel gromt, het water stroomt, de muren trillen. Prachtig, de machtige wieken met een vlucht van bijna 27 meter halen het water uit de polder en voeren het 2,5 meter hoger weer af in de Hollandsche IJssel. Met 80 enden halen we een productie van ongeveer 30 kuub per minuut. Een stukje oude techniek die tot op de dag van vandaag zijn werk kan doen.

Zo'n 150 jaar geleden is de molen gebouwd. De boeren in de polder waren niet blij, want er moest een nieuw model molen worden gebouwd en dat was duur. De eerste poldermolen met een omloop. Men had berekend dat de wieken boven de dijk moesten uitkomen om voldoende wind te kunnen vangen. Want water is zwaar en als de vijzel vol zit, is er veel kracht nodig om de molen draaiend te houden. Een windkracht van 3 - 4 beaufort is minimaal nodig om dat te bereiken. De kennis van vele eeuwen molenbouw kon worden ingezet en het werkt tot op de dag van vandaag.

Mensen die bij ons komen kijken, verwonderen zich over de productiviteit, zijn onder de indruk van de machtige zwaaien van de molen. Zijn trots op het erfgoed dat hier staat te pronken. Nog nooit heb ik iemand horen zeggen, doe maar weg dat ding, zo'n oud geval is uit de mode, ouderwets. Nee, men staat versteld van de productiviteit van het geheel.

Nee, dat is niet waar, er zijn wel mensen

▲ De Haastrechtse molen is een veel voorkomend motief op Ansichtkaarten. Van deze zeer bekende kaart moeten er werkelijk vele duizenden de wereld rond zijn gegaan.

geweest, niet veel, maar toch, die het maar lastig vinden dat de molen daar staat. Mensen die erg gesteld zijn op bomen of mensen die hun bedrijf willen uitbreiden en grotere gebouwen willen neerzetten. Mensen die denken dat de molen wel kan werken met minder windvang. Ze denken er meer verstand van te hebben dan de mensen die de molen hebben ontworpen. En ook als de mensen die er mee werken en ervaring mee hebben. Mensen die geen idee hebben wat het gevolg is van hun plannen voor de werking van de molen, zoals windturbulenties. Mensen die het niet belangrijk vinden of de molen nog wel zichtbaar blijft in het landschap dat zij willen creëren. Ik blijf vechten voor het behoud van de molen, doe er alles aan om er voor te zorgen dat de molen ook in de toekomst zijn plek en functie kan behouden.

Als je alle voorschriften leest zou de Gemeente Gouda de molen moeten beschermen, maar zij doet dat niet. Belangen van projectontwikkelaars zijn

heilig voor deze gemeente, zij draaien naar mijn mening de zaken om. Cultureel erfgoed en de kwaliteit van de woonomgeving voor burgers uit de gemeente zijn voor hen niet belangrijk.

Wij hebben u het "Advies op maat" van de provincie gestuurd. Daarin kunnen we lezen dat bomen die een obstakel vormen voor de windvang van de molen, kunnen worden gesnoeid, gerooid of vervangen worden voor een minder hoge soort. Voor gebouwen ligt dat veel moeilijker. De praktijk leert dat een gebouw, ook als het te hoog en te breed is, er minstens 100 jaar staat. Als het moet worden vervangen, wordt het meestal weer hoger en groter dan het bestaande gebouw. Dat gebeurt ook hier.

Vandaag staan we weer hier voor de Raad van State, de eerste keer, was voor ons succesvol. We gaan voor een herhaling. Bescherm de molen, het nageslacht en de molen zal u er dankbaar voor zijn.

Mengvoederfabrieken in Europa

Het zal de meeste lezers van dit blad niet onbekend zijn dat de mengvoederfabriek de moderne opvolger is van de klassieke molen, al is het verband op het eerste gezicht bepaald niet duidelijk. Ze lijken aan geen kant op elkaar en hun productie is een veelvoud van die van de klassieke molen, waarbij men rekenen moet tot in de tienduizenden tonnen per jaar.

Is het hoe en waarom van de vormgeving van de klassieke korenmolen al een punt van discussie; dat van de mengvoederfabriek is het ook. In beide gevallen staat de utiliteit, het nut voorop. Het andere is ondergeschikt. Dat geldt nog veel sterker voor zijn moderne tegenhanger, de mengvoederfabriek. Toch is de vormgeving van de mengvoederfabriek geen toeval, maar wel degelijk overwogen, ook al is de architectuur onderworpen aan de utiliteit. Die architectuur is wel degelijk boeiend, al zal het velen misschien ontgaan.

Zoals veel molenliefhebbers de 'ziel' van de molen op de gevoelige plaat en de moderne opvolgers ervan willen vastleg-

gen, al dan niet in wisselwerking met het landschap, zo doet de Franse kunstfotograaf Laurent Bellec dit met mengvoederfabrieken. Recent verscheen van zijn hand: *FEED MANUFACTURING PLANTS; VIEWS OF EUROPE-Progress report 1*. Het boek geeft foto's van het exterieur van ruim veertig grotere mengvoederfabrieken in een groot aantal Europese landen. Daarbij gaat het speciaal om de architectuur, de vormgeving van het gebouw; het beeld dat het gebouw in zijn geheel oproept. Opvallend is dan ook

het ontbreken van mensen en menselijke activiteit op de foto's. De begeleidende teksten beperken zich tot de architectuur in algemene zin, dan wel de cultuurhistorische kant. Over de bedrijven zelf komt men niets aan de weet, al blijkt uit de inhoudsopgave om welke fabrieken het gaat. Patrick Vanden Avenne, de voorzitter van de FEFAC, het Europese verband van mengvoederfabrikanten heeft het boek van een voorwoord voorzien. De foto's zijn veelal indrukwekkend, al zullen ze een klassiekmolenliefhebber niet veel zeggen. Maar wie verder wil kijken dan de molen, wil zien wat er uit de molen gegroeid is komt toch aan zijn trekken, ook al zal hij of zij het vooral als een tegenstelling ervaren, zelfs confronterend. Het boek telt 56 pagina's, foto's in kleur (formaat 30x26 cm, geopend: 60x26cm; gebrocheerd). Alle exemplaren zijn genummerd. De tekst is tweetalig: Engels en Frans. De verkoopprijs bedraagt € 40,-. Meer over het boek zie de website: <http://www.art-feedmanufacture.com>, langs welke men ook het boek kan aanschaffen. Op de website is trouwens nog veel meer te vinden over het project van Bellec.

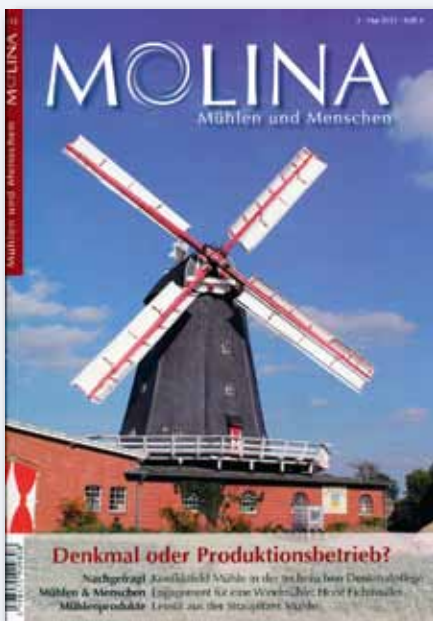
jsb.

Molina: nieuw Duits molentijdschrift

Dit voorjaar verscheen de eerste editie van het nieuwe Duitse molentijdschrift *Molina*. Er is eerder sprake van een soort 'pilot-editie'; nummer 2 staat vooralsnog gepland voor april 2014. Het is nochtans niet mis met wat Philipp Oppermann en Torsten Rüdinger ons hier voorschotelen: een bijna 70 pagina's tellend magazine (zeg maar: een bijna dubbele *Molenwereld*) met vele illustraties waarvan de meeste in kleur en van uitstekende kwaliteit.

Het is alweer 25 jaar geleden dat schrijver dezès samen met Ton Meesters naar Duitsland reisde en daar uitgebreid van verslag van deed in *De Molenaar* (het blad waaruit later *Molenwereld* voortkwam). Het contrast tussen Nederland en Duitsland kon destijds welhaast niet groter: hier beleefde het AKG haar hoogtijdagen en waren veel molens weer malend te zien, in Duitsland domineerden (zeer) slecht uitgevoerde restauraties en was een molen die überhaupt op de wind kon draaien al snel een bezienswaardigheid. Daarnaast ging het sterkte gerucht dat malen voor de bakker in Duitsland verboden was vanwege de strenge wetgeving op het gebied van voedselveiligheid.

De laatste jaren doet dit gerucht ook in Nederland (en België) de ronde en ook in Duitsland is het – volgens *Molina* – hardnekkig. Toch worden in het blad een aantal beroepsmolenaars geïnterviewd die al die jaren stug zijn doorgegaan met malen voor de bakker of hier – tegen alle

stromen in – juist aan begonnen zijn. Natuurlijk kan men vraagtekens plaatsen bij de toepassing van uitheemse wieksysteemen als fokken en ten Have-kleppen, de oerdegelijke maar tevens zeer enthousiasmerende toon van *Molina* stemt toch hoopvol. Beroepsmolenaar Eckhard Meyer maalt na de restauratie van zijn molen in Bardowick weer op de wind en hanteert het bekende credo "Mühlen müssen mahlen!". Rolf Peter Weihold exploiteert sinds 1992 zowel een molenaarsbedrijf als bakkerij in de Kriemhildsmühle in het Rheinlandse stadje Xanten, niet ver

van de Nederlandse grens (in *Molenwereld* 1998-12 schreef ik een uitgebreid artikel over deze molen). Beroepsmolenaar Jürgen Wolf van de standerdmolen in de Berlijnse wijk Marzahn zet uiteen hoe hij hygiënisch werkt en Dr. Matthias Baxmann van de Duitse monumentenzorg verklaart dat men echt geen kaasstolpen over molens wil plaatsen (net als in Nederland overigens, al zou je door allerlei paniekberichten wel eens het tegenovergestelde denken). Naast dit 'schwerpunktthema' biedt *Molina* nog diverse zeer leeswaardige artikelen over onder andere het produceren van olie op de koren-, olie- en zaagmolens(!) in Straupitz, een bijzondere paltrók-korenmolen in Pilsch die na de tweede wereldoorlog op Pools grondgebied kwam te liggen en de omstreden Europäischen Wasserrahmen-Richtlinie (EU-WRRL). Deze Europese wetgeving zou niet alleen de nekslag betekenen voor (bijna) alle Duitse waterradmolens, maar eigenlijk voor al deze molens in heel Europa. Waarom heb ik hier in Nederland eigenlijk nog niets over gelezen? Deze problematiek zal het 'schwerpunktthema' van de tweede editie van *Molina* worden, maar deze zal – zoals reeds gemeld – pas in april 2014 verschijnen.

"Molina, Mühlen und Menschen" € 9,80. Inclusief porto € 12,00 info@terra-press.de Uitgever: muelen@philipp-oppermann.de

Willem Roose

Sarrieshutten

Tijdens de Open Monumentendag 2013 verscheen het boek: *Bestekken van sarrieshutten bij de Groninger korenmolens gebouwd en herbouwd in de periode 1630 - 1805*. Het boek is geschreven en uitgegeven door B. D. Poppen, uit Uithuizen, kenner op het gebied van de Groninger molens en de sarrieshutten. Eerder schreef hij boeken over *De belasting op het gemaal in Stad en Ommelanden 1594-1856 (2004)* (nog verkrijgbaar; prijs: € 20,-) en: *Aangestelde cherchers of opzichters bij de molens voor de be-*

lasting op het gemaal in de provincie Groningen in de periode 1629-1809 (2013) (verschenen in beperkte oplage) en over de *Groninger molenhistorie (2012)*. Het nu verschenen boek kan worden beschouwd als het derde deel van een trilogie over de intrigerende geschiedenis die zich gedurende enige eeuwen rond de Groninger korenmolens heeft afgespeeld.

In dit nieuwe boek worden de sarrieshutten, de woningen van de cherchers (controleurs), onder de loep genomen. Zo wordt de bouwgeschiedenis gevolgd van de allereerste bouw in 1630, tot en met de laatste herbouw in 1805. In de tussentijdse jaren zijn talloze reparaties aan de ruim 100 hutten uitgevoerd, die zowel in de stad Groningen als op het platteland waren gebouwd.

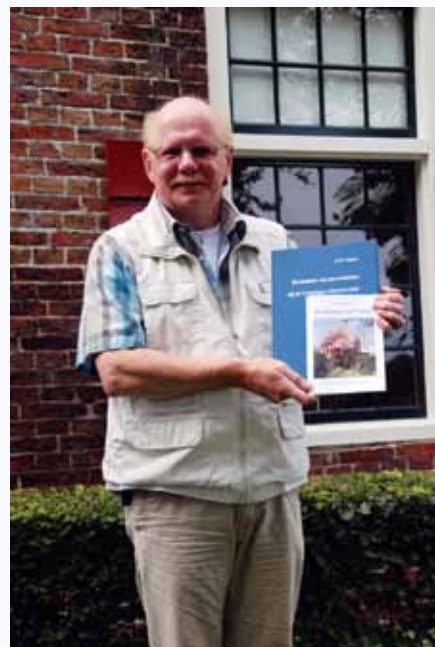
Via de vele in het boek opgenomen getranscribeerde bestekken, is op te maken dat de hutten in de loop der jaren niet alleen iets groter werden gebouwd, maar ook van meer comfort werden voorzien. De gedetailleerde bestekken die voor de reparaties en herbouw werden opgesteld, vormen een bijzondere bron van informatie over de toenmalige wijze van bouwen.

Het boek omvat 296 pagina's en is voorzien van ruim 100 afbeeldingen; in zwart-wit gedrukt op A4-formaat, genaaid, gebonden en van een linnen band met opdruk voorzien.

De prijs van het boek bedraagt € 25,- afgehaald op het adres van de auteur. Het boek wordt u toegezonden door een e-mail naar de auteur te sturen: bob@bdpoppen.nl met vermelding van

uw adresgegevens, en het overmaken van € 31,75 op ING-rekening nummer 141 58 11 ten name van B.D. Poppen, onder vermelding van 'bestekkenboek'.

Voor nadere informatie:
B. D. Poppen, Ripperdadrieff 16,
9981 LH Uithuizen. Telefoon: 0595 43 48 25;
mobiel: 06 14 34 41 53
e-mail: bob@bdpoppen.nl;
website: <http://www.bdpoppen.nl>

▲ Bob Poppen met zijn twee nieuwe boeken voor de sarrieshut die vroeger bij de molen van 't Zandt hoorde (foto H. Noot, 24 september 2013).

De sarrieshut van 't Zandt

De meeste sarrieshutten werden vanaf 1630 gebouwd, waaronder ook die te 't Zandt. In 1805 werd deze bouwvallige sarrieshut volledig herbouwd. Deze nu nog aanwezige hut is de enige van de zes overgebleven hutten die zich nog geheel in de oorspronkelijke staat bevindt. Over deze sarrieshut is tegelijk met het

boek *Bestekken van sarrieshutten bij de Groninger korenmolens* een monografie over de sarrieshut van 't Zandt verschenen. Dit rijk geïllustreerd boekje van 28 pagina's is eveneens geschreven door B.D. Poppen, is als deel 9 uitgegeven in de reeks 'Monumenten in Noord-Groningen'. Dit boekje is voor € 3,- te koop en te bestel-

Een oude foto van de sarrieshut bij de molen van 't Zandt die helaas in 1957 werd gesloopt en waarmee de twee-eenheid tussen molen en hut, zoals die nog in Uithuizen bestaat werd verbroken. In de meeste gevallen zijn zowel hut als molen verdwenen.

len bij de Stichting Uitgaven Noord-Groningen. <http://uitgavennoordgroningen.nl> Het boekje wordt u ook toegezonden na bestelling per e-mail met adresvermelding, wanneer u € 4,80 overmaakt op ING-banknummer 1415811, t.n.v. B.D. Poppen.

MOLEN Wereld

gaat voor u OPEN!!!!

PRACHTBOEKEN
CADEAU!!!

En nog
korting toe!!!

Al vijftien jaar is Molenwereld het blad bij uitstek op molengebied voor honderden molenliefhebbers met veel nieuws, reportages en allerhande artikelen, rijk geïllustreerd en goed verzorgd.

Meer dan 160 nummers en VIJFTIEN JAAR MOLENWERELD dat vieren we!

Als u nog nooit abonnee bent geweest en zich nu opgeeft dan krijgt u eenmalig bij uw abonnement naar keuze, het boek **Molenaarsverleden** of **Geef ons de ruimte, 50 jaar Rijnlandse Molenstichting!** Molenaarsverleden is een bundel van veertig interessante artikelen over molens en telt 96 pagina's, terwijl Geef ons de ruimte, het gedenkboek van de Rijnlandse Molenstichting is en 192 pagina's telt.

Bovendien kost u een abonnement over 2013 geen € 47,50 maar € 38,50 indien u alle elf nummers van die jaargang wenst te ontvangen.

Wilt u er minder dan kunt u voor ieder nummer dat u niet wenst € 3,50 aftrekken.

Als u bijvoorbeeld alleen de laatste drie nummers wenst, dan is de prijs € 38,50 - 8 x € 3,50 = € 10,50.

MOLENWERELD iedere maand per post thuis kan op twee manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

Abonnementsprijs: Nederland: € 47,50 per jaar (incl. 6% BTW).
Overig Europa: € 65,- per jaar (incl. 6% BTW).
Overige landen op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

2. Door u aan te melden als donateur.

Donateurs van de Stichting Molenwereld in Nederland ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.

B O N

"JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de 'MOLENWERELD' .

"volgens bovenstaande aanbieding van € 38,50 voor alle nummers van 2013.

"volgens bovenstaande aanbieding, maar wens van 2013 alleen de nummers te ontvangen.

"JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van € Ik maak mijn donatie over op Postbankrek. 4506935 of Rabobankrek.no 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

Als / molenliefhebber / beroepsmolenaar / molenmaker / vrijwillig molenaar² ben ik speciaal geïnteresseerd in:

..... Handtekening:

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Als welkomsgeschenk wil ik graag: Het boek Molenaarsverleden / Het boek Geef ons de ruimte ontvangen.¹

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

Deze bon of een kopie ervan kan, ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle

1. s.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt.

2. s.v.p. doorhalen wat voor u niet van toepassing is.

